

SZAKDOLGOZAT

Szabó-Ignác Ramóna

2024



Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Kaposvári Campus

Neveléstudományi Intézet

Gyógypedagógia szak

A hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatása az óvodában

Belső konzulens: Gelencsérné Bakó Márta PhD
tanszékvezető, egyetemi docens

**Belső konzulens
intézete/tanszéke:** Gyógypedagógiai Tanszék

Készítette: Szabó-Ignác Ramóna

Kaposvár

2024

*„Az igazi gondoskodó nevelés felülírhatja azt, ha születéskor
szörnyű lapokat osztott valakinek a biológia.”*

James Fallon

Tartalomjegyzék

1	Bevezetés	3
1.1	Témaválasztásom indoklása, kutatásom célja.....	3
2	Szakirodalmi áttekintés	5
2.1	Hátrányos helyzet	5
2.2	Hátrányos helyzet jogi keretei	6
2.3	A hátrányos helyzet okai	9
2.4	A hátrányos helyzet hatásai az óvodás gyermek fejlődésére.....	10
2.5	A felzárkóztatás jelentősége	11
2.6	Az óvodai nevelés szerepe a felzárkóztatásban.....	12
2.7	A hátránykompenzációt elősegítő óvodapedagógiai módszerek.....	13
2.8	Felzárkóztatási programok és kezdeményezések – magyarországi példák és jó gyakorlatok.....	17
2.9	Felzárkóztatást segítő pedagógiai megközelítések, módszerek az Európai Unióból.....	18
2.10	A pedagógus szerepe az óvodai felzárkóztatásban.....	20
2.11	A gyógypedagógus szerepe a felzárkóztatásban	21
2.12	DIFER	22
3	Alkalmazott módszerek.....	23
3.1	Kvantitatív kutatás – DIFER mérések.....	23
3.2	Kvalitatív kutatás – Pedagógus interjú.....	24
4	Eredmények és értékelésük	25
4.1	Kvantitatív kutatás – DIFER mérések.....	25
4.1.1	Motoros képességek	26
4.1.2	Értelmi képességek.....	33
4.1.3	Érzelmi, akarati képességek	39
4.1.4	Szocializációs képességek	42
4.1.5	Anyanyelvi képességek	44
4.2	Kvalitatív kutatás – pedagógus interjú	48
5	Következtetések és javaslatok	51
6	Összefoglalás.....	53
7	Irodalomjegyzék.....	55
8	Ábrajegyzék.....	60
9	Táblázatjegyzék.....	61
10	Mellékletek.....	62

10.1	Hallgatói nyilatkozat – 1. számú melléklet	62
10.2	Konzulensi nyilatkozat – 2. számú melléklet	63
10.3	Intézményi Hozzájárulási Nyilatkozat – 3. számú melléklet	64
10.4	Pedagógus interjú – 4. számú melléklet	65
11	Köszönetnyilvánítás	67

1 Bevezetés

1.1 Témaválasztásom indoklása, kutatásom célja

Egyfajta transzgenerációs örökségként, magam is segítő szakmát választottam hivatásomul, mint oly sokan a felmenőim közül. Meggyőződésem, hogy egy pedagógusnak nem csupán a gyermekek oktatása a feladata. Felelősséggel tartozik a rá bízott gyermekek kognitív, mentális és szellemi neveléséért is. Maga kell legyen a példa a gyermekek mindennapjaiban. Viselkedése, gondolkodása, reakciói mind minta a nebulók számára. Éppen emiatt az elfogadás, és az esélyegyenlőség a legfontosabb eszmék között kell szerepeljen mind a saját, mind a közösség értékrendjében. Hiszem, hogy az alulról jövő kezdeményezések is jogosultak célt érni, a legkisebb primer hullám elengedhetetlen indukálója a legnagyobb cunaminak. Szeretnék szót emelni azokért, akik helyzetük kilátástalansága, szociális háttérük hiányosságai miatt nem tudnak kiállni önmagukért.

Szakedolgozatom célja, hogy feltárja a hátrányos helyzetű gyerekek felzárkóztatásának lehetőségeit és kihívásait óvodás korban. Különös figyelmet fordít a pedagógiai módszerek, a családi háttér és az intézményi támogatás szerepére a gyermekek fejlődésében. A kutatás célja, hogy javaslatokat tegyen a hatékony beavatkozási stratégiákra, amelyek elősegítik a hátrányos helyzetű gyermekek integrációját és fejlődését az óvodai környezetben.

Elemezni kívánom, hogy a különböző pedagógiai megközelítések, mint például a differenciált oktatás (Tomlinson, 2001), a játék alapú tanulás (Vygotsky, 1978) és a pozitív megerősítés (Skinner, 1953) hogyan segíthetik elő a hátrányos helyzetű gyermekek fejlődését. Fontos megérteni, mely módszerek bizonyulnak a leghatékonyabbnak a különböző szükségletekkel rendelkező gyerekek esetében.

Kutatásom során arra szeretnék választ kapni, hogy bebizonyítsam, a hátrányos helyzetű gyermek, adott idő alatt, adott fejlesztés mellett, képes ugyanolyan eredményeket mutatni, mint nem hátrányos helyzetű társa. Az eredményeikben negatív eltérések nem a kognitív képességeik hiányosságainak, sem az intellektusuk alacsony mivoltának tudhatóak be. Nem reprezentatív kutatásom érdemi részét jelenlegi munkahelyemen, Nagykanizsa Központi Óvoda Miklósfai Tagóvodájában végeztem, ahol immár negyedik éve dolgozom, óvodapedagógusként. Óvodánk többféle felzárkóztatási programot kínál, melyek célja a hátrányos helyzetű gyermekek fejlesztése és támogatása. A tagóvoda kiemelkedő példaként említi a sakk és robotika integrált oktatását, amely gondolkodási és algoritmikus készségeket is fejleszt, játékos módon. A Polgár Judit

által kidolgozott „Sakkjátszótér Komplex Képességfejlesztő Program” is része a foglalkozásoknak, amely elősegíti a gyermekek logikai és matematikai képességeinek fejlesztését. Az óvoda ezen programok révén biztosítja, hogy a gyermekek személyiségükhöz és egyéni képességeikhez igazodó fejlesztést kapjanak, különös tekintettel a felzárkóztatásra, valamint a szociális és kommunikációs készségek fejlesztésére. A foglalkozások során különféle digitális eszközöket is alkalmazunk, melyek fokozzák a gyermekek érdeklődését és bevonódását. Emellett csoportos és egyéni feladatok, valamint a strukturált, játékos tevékenységek mind hozzájárulnak ahhoz, hogy a gyermekek kiegyensúlyozott fejlődési lehetőségekhez jussanak, és megerősítik az önkifejezésüket és az önbizalmukat is. Ezen felül a robotika és a kódolás integrálásával a gyermekek már óvodás korban lehetőséget kapnak az innovatív technológiák megismerésére is, ami tovább növeli a foglalkozások komplexitását és eredményességét a felzárkóztatás területén (www.nkkozpontiovi.hu).

Kutatásom 3 nevelési évet ölel fel. Kiscsoportba érkezésüktől, egészen az iskolaérettségükig monitorozom a hátrányos helyzetű, s a kontrollcsoportot. Kutatásom nem reprezentatív. Az érettségi szintjük felméréséhez a DIFER vizsgálati módszereket, teszteket használom. Méréseimet minden nevelési év elején, és év végén elvégzem, minden egyes gyermek esetében. A három év alatt a hátrányos helyzetű, valamint a kontrollcsoport gyermekei is ugyanolyan mennyiségű, minőségű és tartalmú fejlesztést kapnak, figyelembe véve egyéni szükségleteiket. A megfigyeléseim fényében a szakdolgozatom hipotézise a következőképpen fogalmazható meg, amennyiben a hátrányos helyzetű gyermekek azonos időkereten belül ugyanolyan színvonalú és mértékű fejlesztésben részesülnek, mint nem hátrányos helyzetű társaik, úgy képesek hasonló szintű fejlődést elérni. Ez a fejlődés nemcsak kognitív képességeikben, hanem szociális és érzelmi kompetenciáikban is megmutatkozik, elősegítve, hogy iskolai pályafutásukat már azonos esélyekkel kezdjék meg. A szociális hátrányok behozhatóak. Azok megfelelő kompenzációval megszüntethetőek. Eredményeimmel szeretném felhívni a figyelmet a szemléletváltás, valamint az elfogadás fontosságára. Célom, hogy a pedagógus fogalom ne férjen meg többé egy lapon a diszkriminációval. Kutatási kérdéseim több fórumon teszem fel. A gyermekekkel a DIFER tesztek segítségével. Szeretném felmérni kérdőív segítségével, az általam felmért gyermekek, mind a hátrányos helyzetű, mint a kontrollcsoport, szüleit, a véleményüket, nézeteiket. Egy online, teljesen anonim interjúval szeretném felmérni a pedagógus kollegák nézeteit, gondolkodását. Valamint mindenképpen fontosnak érzem megkeresni olyan, immár felnőtt, de egykor hátrányos helyzetű gyermek, férfiakat és nőket, akik érintettek voltak a témában. Kíváncsi vagyok a múltjukban élő pedagógus képre, saját megítélésükre, s a jelenükre is.

A családok szerepét, és azok társadalmi-, gazdasági helyzetét is vizsgálni kívánom, hiszen a családi környezet (Eccles és Harold, 1993) jelentős hatással van a gyermekek fejlődésére és teljesítményére. Külön figyelmet fordítottam arra, hogyan támogatják a családok a gyermekeik óvodai beilleszkedését, valamint milyen programok és erőforrások állnak rendelkezésre a családok számára. A kutatásom fontos célja továbbá, hogy feltárja az óvodai intézmények szerepét a hátránycsökkentésben, a felzárkóztatásban. Vizsgálatom tárgyát képezi, hogy milyen támogatási rendszerek (Rath, 2006), programok és erőforrások állnak rendelkezésre az óvodában, hogyan segítik a pedagógusokat abban, hogy jobban támogathassák a hátrányos helyzetű gyermekeket. Dolgozatom végén javaslatokkal kívánok tenni a hatékony beavatkozási stratégiákra (Gordon, 2013), amelyek elősegítik a hátrányos helyzetű gyermekek integrációját és fejlődését. E célkitűzés mentén szakdolgozatomban célja nem csupán a hátrányos helyzetű gyermekek oktatásának javítása, hanem a társadalmi egyenlőség előmozdítása is, mely hozzájárul a jövő generációjának esélyegyenlőségéhez.

2 Szakirodalmi áttekintés

2.1 Hátrányos helyzet

A hátrányos helyzet fogalma sokrétű. A társadalmi-gazdasági, kulturális, fizikai és oktatási tényezők kölcsönhatásából áll. A továbbiakban szeretném bemutatni a hátrányos helyzet különböző dimenzióit, melyek mentén vizsgálhatjuk azt.

Képzettség és jövedelem

A hátrányos helyzet gazdasági aspektusain belül a családi háttér, valamint a jövedelem összefüggései kerülnek előtérbe. A kutatások azt mutatják, hogy a családok alacsony jövedelme és szülők alacsony iskolai végzettsége, kedvezőtlen hatással van a gyermekek iskolai teljesítményére. A szociális háttér nem csupán a család anyagi helyzetére, hanem a gyermekek nevelésére és a szülők elvárásaira is hatással van (Kertesi és Kézdi, 2009).

Kulturális tőke

Szerepe és jelentősége a hátrányos helyzetű gyermekek fejlődésében, teljesítményében bizonyított. Azok a gyerekek, akik kulturálisan gazdagabb környezetben nőnek fel, nagyobb eséllyel teljesítenek jobban intézményes keretek között. Fontos hangsúlyozni, hogy a kulturális tőke

fejlesztése elengedhetetlen a hátrányos helyzetű gyermekek számára, hiszen hozzájárul a társadalmi mobilitásukhoz (Sági, 2015).

Egészségügyi helyzet

A hátrányos helyzetű gyermekek egészségi állapota szorosan összefügg a szociális háttérrel és a környezeti tényezőkkel. A rossz környezeti tényezők, mint például a szegénység, vagy a stresszes életkörülmények, jelentős hatással bírnak a gyermekek egészségére, valamint fejlődésükre. A hiányos környezeti tényezők, valamint az egészségügyi problémák is hátráltatják a gyermekek fejlődését (Kósa és Varga, 2014), mind fizikai, mind a kognitív területeken.

Oktatási lehetőségek

A hátrányos helyzetű gyermekek iskolai teljesítményének és oktatási lehetőségeiknek a vizsgálata kulcsfontosságú a pedagógiai beavatkozások szempontjából. A differenciált oktatás és a támogatott pedagógiai módszerek alkalmazása elengedhetetlen a gyermekek felzárkóztatásához (Tompai, 2011). A pedagógusok folyamatos képzése, valamint a támogató programok integrálása elengedhetetlen a gyermekek integrációjának elősegítése érdekében.

2.2 Hátrányos helyzet jogi keretei

A hátrányos helyzet jogi megfogalmazása komplex feladat. Különböző jogszabályok, nemzetközi egyezmények és helyi irányelvek keretein belül valósul meg. A jogi keretek célja, hogy biztosítsák a hátrányos helyzetű egyének és csoportok védelmét, és elősegítsék a társadalmi egyenlőség és a gyermekjogok érvényesülését. Ezen jogszabályok és egyezmények ismerete elengedhetetlen a hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatásával foglalkozó szakemberek számára, hiszen ezek alapozzák meg a támogatási programokat, valamint a pedagógiai beavatkozásokat.

Magyarország Alaptörvénye (2011) hangsúlyozza a diszkriminációtól való mentességet, és különféle jogokat garantál a polgárok számára.

- 70. § (1) bekezdés: „Mindenkinek joga van a személyiségi jogai védelméhez, a hátrányos megkülönböztetéstől való védelemhez.” Ez a jogi keret megakadályozza a hátrányos megkülönböztetést, beleértve a társadalmi, gazdasági vagy kulturális háttér szerinti hátrányos helyzetet is.

A következő jogszabályok konkrétan foglalkoznak a hátrányos helyzetű gyermekek védelmével, és annak jogi kereteivel:

- 1997. évi XXXI. tv. a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról: ez a törvény hangsúlyozza a gyermekek jogainak védelmét, beleértve a hátrányos helyzetű gyermekek speciális támogatásának szükségességét. A törvény 3. § (1) bekezdése kimondja, hogy a gyermekek jogait meg kell védeni, és különösen figyelembe kell venni a hátrányos helyzetű gyermekek szükségleteit.
- 2003. évi CXXV. tv. az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előremozdításáról: ez a törvény részletesen foglalkozik a hátrányos megkülönböztetés tilalmával, amely védelmet nyújt a különböző társadalmi csoportok számára, beleértve a hátrányos helyzetűeket is. A törvény 2. § (1) bekezdése kimondja, hogy a hátrányos megkülönböztetés tilos, és minden személy egyenlő bánásmódban részesül.
- 2013. évi XXVII. tv. a szociális és gyermekvédelmi tárgyú törvények Magyar Egyszerűsítési Programmal összefüggő módosításáról, valamint egyéb törvények módosításáról: a törvény a 67. § (1) és (2) bekezdése részletesen ismerteti, hogy mely körülmények fennállása, illetve együttes fennállása szükséges a hátrányos helyzet, illetve a halmozottan hátrányos helyzet megállapításához.

A hátrányos helyzet jogi védelmét nemcsak hazai jogszabályok, hanem nemzetközi egyezmények is szavatolják:

- ENSZ Gyermekjogi Egyezménye (1989): Az egyezmény 2. cikkelye kimondja, hogy „A gyermekek jogait faji, nemzeti, etnikai, vallási, fogyatékoságbeli vagy egyéb státuszra való tekintet nélkül védeni kell.” Ezzel hangsúlyozza a hátrányos helyzetű gyermekek védelmét.
- Európai Unió Alapjogi Chartája: A Charta 21. cikkelye a hátrányos megkülönböztetés tilalmáról szól, és biztosítja, hogy senkit ne érjen hátrányos megkülönböztetés származása, nemi hovatartozása, szexuális irányultsága, vallása vagy hite, fogyatékosága, életkora vagy bármilyen más státusza alapján.

Sok település saját rendeleteket alkot a hátrányos helyzetű gyermekek támogatására, amelyek konkrét intézkedéseket és programokat tartalmaznak a felzárkóztatás érdekében. Ezek a helyi intézkedések általában a közoktatási intézmények keretein belül valósulnak meg. Céljuk a gyermekek integrálása, valamint a társadalmi hátrányok csökkentése.

Nagykanizsa Megyei Jogú Város önkormányzati rendeletei: Nagykanizsa város önkormányzata több rendeletet is alkotott, amelyek célja a hátrányos helyzetű gyermekek támogatása. A város önkormányzata elkötelezett amellett, hogy támogassa a hátrányos helyzetű családokat, és lehetőségeket biztosítson a gyermekek számára a sikeres fejlődéshez.

- Szociális és Gyermekvédelmi Szolgáltatások: a helyi önkormányzat rendeleti tartalmazzák a szociális ellátások és gyermekvédelmi szolgáltatások szabályozását. Ezek a rendeletok szabályozzák a hátrányos helyzetű gyermekek számára nyújtott támogatások rendszerét, beleértve a pénzbeli-, és a természetbeni juttatásokat is.
- Nagykanizsa Szociális Szolgáltatási Terv (2022): ez a terv részletesen foglalkozik a városban élő hátrányos helyzetű családok támogatásával. A terv célja, hogy a szociális szolgáltatások, mint például a Családsegítő Szolgálat, és a Gyermekjóléti Szolgálat integrált módon működjenek, elősegítve a családok és a gyermekek felzárkóztatását.
- Óvodai és iskolai programok (2020): Nagykanizsa önkormányzata különböző programokat indított az óvodákban, és az iskolákban, melyek célja a hátrányos helyzetű gyermekek integrálása. Ezek a programok gyakran tartalmazznak támogatott étkeztet, tanulmányi segítséget és szabadidős programokat (www.nagykanizsa.hu).
- Községi szolgáltatások: a városban működő községi központok és civil szervezetek programokat szerveznek, amelyek célja a hátrányos helyzetű gyermekek és családjaik támogatása. Ezek a programok gyakran magukban foglalják a szabadidős tevékenységeket, oktatási programokat és szociális segítséget.
- Ifjúsági programok: a város ifjúsági stratégiája tartalmaz olyan intézkedéseket, amelyek a hátrányos helyzetű fiatalok támogatására irányulnak. A programok célja a fiatalok társadalmi integrációja, és olyan lehetőségek biztosítása, amelyek elősegítik a hátrányos helyzetű fiatalok fejlődését.
- Családsegítő Szolgálat: a Nagykanizsai Családsegítő Szolgálat fontos szerepet játszik a hátrányos helyzetű családok és gyermekeik támogatásában. A szolgálat szociális min-kásai segítenek a családoknak a különböző ellátásokhoz való hozzáférésben és a problémák megoldásában.
- Gyermekjóléti Szolgálat: a gyermekjóléti szolgáltatás a gyermekek jogainak védelmét és a hátrányos helyzetű gyermekek támogatását szolgálja. A szolgáltatás célja a családok segítése a gyermekek fejlődésének elősegítése érdekében (www.nagykanizsa.hu).

2.3 A hátrányos helyzet okai

A hátrányos helyzet okai sokfélék és összetettek, amelyek mind-mind interakcióban állnak egymással. Különböző társadalmi, gazdasági és kulturális tényezőkből adódnak. A megfelelő támogatás érdekében fontos ezen okok megértése és figyelembe vétele, a gyermekek fejlődésének elősegítésének érdekében.

1. Jövedelmi szegénység: az alacsony jövedelmű családok gyakran nem tudják biztosítani gyermekeik számára a szükséges alapvető szolgáltatásokat. A jövedelmi szegénység közvetlen hatással van a gyermekek fejlődésére, az egészségügyi ellátásra és az oktatásra (KSH, 2021).
2. Munkanélküliség: a munkanélküliség vagy alulfoglalkoztatottság a családok anyagi helyzetének romlásához vezet, amely a gyermekek fejlődését is hátrányosan érinti (Liskó, 2008).
3. Alacsony iskolázottság: az alacsony iskolázottsági szintű szülők nem tudják biztosítani a megfelelő támogatást az oktatásban, gyermekük számára (Bencéné és Pónya, 2022).
4. Az oktatási rendszer hiányosságai: az oktatási intézmények nem mindig tudják megfelelően támogatni a hátrányos helyzetű gyermekeket (Liskó, 2002).
5. Családi struktúrák: az egyszülős családok, a többgenerációs háztartások vagy a szülők válása negatívan befolyásolják a gyermekek érzelmi és anyagi biztonságát (Engler).
6. Családi konfliktusok: a családon belüli erőszak, vagy a családon belüli konfliktusok gyermekekre gyakorolt hatása súlyosan hátráltathatja fejlődésüket (Vassné, 2023).
7. Egészségügyi problémák: a családok alacsony jövedelme miatt nehezen hozzáférhető egészségügyi szolgáltatások befolyásolják a gyermekek egészségügyi állapotát (Ferge, 2000).
8. Faji, etnikai és társadalmi különbségek: a diszkrimináció különböző formái hozzájárulhatnak a hátrányos helyzet kialakulásához (Jánk, 2017).
9. Lakóhelyi különbségek: A hátrányos helyzetű gyermekek gyakran hátrányosabb környezeti feltételek között élnek

2.4 A hátrányos helyzet hatásai az óvodás gyermek fejlődésére

A hátrányos helyzet az óvodás korú gyermekek fejlődésének számos területére kihat. Az érzelmi, nyelvi, kognitív és fizikai fejlődés területén jelentkező hátrányok rontják a gyermekek óvodai, később iskolai, felkészültségét, és a közösségi integrációjukat is nehezíti. A megfelelő támogatás, korai fejlesztés és óvodai programok nélkül ezek a hatások tovább súlyosbodhatnak, és hosszútávú következményekkel járhatnak a gyermekek jövőbeli életére. A következő pontokban bemutatom a hátrányos helyzet leggyakoribb hatásait, szakirodalmi forrásokkal alátámasztva.

- Érzelmi, és szociális fejlődés:

A hátrányos helyzetű gyermekek érzelmi és szociális fejlődését gyakran megterhelik a családi problémák és a bizonytalan környezeti feltételek. Az érzelmi támogatás hiánya, a stresszes otthoni környezet és a szülők bizonytalan anyagi helyzete olyan szorongásos vagy agresszív viselkedési formák kialakulásához vezet, amelyek gátolják a társas kapcsolatok fejlődését az óvodában. A hátrányos helyzetű gyermekek gyakran nehezebben dolgozzák fel a szociális interakciókat, és szorongást, félelmet érezhetnek, amikor közösségbe kerülnek. Az érzelmi stabilitás hiánya befolyásolja az óvodai kapcsolataikat és a biztonságérzetüket, amely a kortárs közösségbe való beilleszkedést is megnehezíti (Ranschburg, 2012).

- Nyelvi és kognitív fejlődés:

A hátrányos helyzetű gyermekek gyakran lassabban haladnak a nyelvi-, és kognitív készségek fejlődésében. Ennek oka lehet a szülők alacsony iskolázottsága, a korlátozott szókincs, valamint a szociális és kulturális hátrányok, amelyek miatt a gyermekek kevesebb verbális és intellektuális stimulációt kapnak. A kognitív és nyelvi elmaradás az iskolai sikertelenség előfutára lehet, ami hosszú távon is akadályozhatja a gyermekek fejlődését. A nyelvi fejlődés lemaradása gyakori a hátrányos helyzetű gyermekeknél, mivel a családi környezetben kevesebb lehetőségük van a szókincsük bővítésére (Józsa és Zentai, 2014). Az óvodai intézmények jelentős szerepet játszanak abban, hogy ezek a gyerekek lehetőséget kapjanak nyelvi fejlesztésre és kognitív készségeik erősítésére.

- Egészségi állapot és fizikai fejlődés:

A szegénység és a hátrányos helyzet rontja a gyermekek egészségi állapotát, mivel ezek a családok gyakran nem férnek hozzá megfelelő egészségügyi ellátáshoz és nem biztosítanak

megfelelő táplálkozást. Ennek eredményeként a gyermekek immunrendszere gyengébb lehet, hajlamosabbak a betegségekre, ill. prenatális fejlődési rendellenességek is előfordulhatnak náluk. Az alultápláltság, a rossz egészségi állapot a fizikai növekedést is akadályozza, amely hosszútávon komoly egészségügyi problémákat okozhat (Hajdu és Kertesi, 2021).

- Motiváció és tanulási készségek:

A hátrányos helyzetű gyermekeknél gyakran alacsonyabb a tanulási motiváció, és nehezebben alakulnak ki az iskolai tanuláshoz szükséges alapvető készségek, mint a figyelem, a koncentráció, valamint a problémamegoldás. Az óvodai nevelés rendszertelensége, elhanyagolása, s emiatt a fejlesztő programok hiánya miatt ezek a készségek kevésbé fejlődnek, ami nehezíti a későbbi iskolai sikerességet. A tanulási motiváció és a kíváncsiság fejlesztése az óvodai nevelők számára kiemelt feladat, különösen az olyan készségek fejlesztése, mint a figyelem és a koncentráció (Havlikné, 2022).

- Közösségi integráció és szociális kapcsolatok:

A közösségi életbe való beilleszkedés is kihívás a hátrányos helyzetű gyermekek számára, mivel gyakran hiányzik az otthoni mintakövetés. A hátrányos helyzetű gyermekek gyakran szembesülnek közösségi kirekesztéssel az óvodában, ami szociális elszigetelődéshez vezethet. A kulturális vagy gazdasági különbségek miatt nehezebben alakulnak ki baráti kapcsolataik, és szociálisan is sebezhetőbbek lehetnek. A különböző családi-, és kulturális háttérből érkező gyermekeknek szükségük van olyan támogató programokra, amelyek segítik őket a társas kapcsolatok kialakításában és a közösségben való részvételben (Böddi, 2019).

2.5 A felzárkóztatás jelentősége

A hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatása kulcsfontosságú, mivel ezzel a beavatkozással már korai életszakaszban lehet támogatni a gyermekeket a fejlődési hátrányok leküzdésében. A korai segítségnyújtás nemcsak a későbbi iskolai sikerességüket növeli, hanem hozzájárul a társadalmi integrációjukhoz és önbizalmuk erősítéséhez is.

A felzárkóztatás elsődleges célja a gyermekek készségeinek és képességeinek fejlesztése annak érdekében, hogy az életkoruknak megfelelő szintet érjenek el az óvodai évek végére. Fontos, hogy a fejlesztés figyelembe vegye a gyermek egyéni képességeit és sajátos szükségleteit.

A felzárkóztató programok során különféle fejlesztő módszerek alkalmazása ajánlott. Ide tartozik a játékos fejlesztés, melyben a játékos feladatok során a gyermekek szívesebben tanulnak, így a felzárkóztató programokban ezt a módszert különösen hatékonynak tartják. A kreatív játékok segítik a figyelem, a memóriakapacitás és a problémamegoldó készségek erősítését. A nyelvi és kommunikációs készségek célzott támogatása szintén nélkülözhetetlen, mivel a hátrányos helyzetű gyermekek gyakran elmaradnak a beszédképességben (Fucskó, 2021). A nyelvi fejlesztés során különösen a szókincs bővítésére, a mondatalkotás gyakorlására és a beszédértés fejlesztésére helyezik a hangsúlyt. A szociális és érzelmi készségek fejlesztése segítik a gyermekeket abban, hogy hatékonyabban kommunikáljanak és könnyebben építsenek kapcsolatokat a társaikkal. Az empátia, az önkontroll és a konfliktuskezelés fejlesztése különösen fontos ebben az életkorban (Ranschburg, 2012). Mindezek együttesen segítik a gyermekek közösségbe való beilleszkedését.

2.6 Az óvodai nevelés szerepe a felzárkóztatásban

Az óvodai nevelés kiemelt szerepet játszik a hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatásában, mivel az óvodás évek alatt alapozódnak meg azok a készségek és képességek, amelyek elengedhetetlenek a későbbi iskolai sikerességhez. Az óvoda az a hely, ahol a gyermekek szociális kapcsolatokba léphetnek, kommunikációs készségeiket fejleszthetik, és megtapasztalhatják a strukturált tanulási környezet előnyeit (King, 2020).

Az óvodai nevelés célja, hogy minden gyermek számára biztosítsa az egyenlő esélyeket a fejlődéshez. A hátrányos helyzetű gyermekek esetében ez különösen fontos, hiszen az óvoda lehet az első olyan intézményes keret, ahol támogatást kapnak a fejlődési lemaradásaik leküzdésében. Az óvodapedagógusok és a gyógypedagógusok az egyéni fejlesztési tervek révén külön figyelmet szentelhetnek a gyermekek egyedi szükségleteinek. Az óvoda olyan környezetet nyújt, amelyben a hátrányos helyzetű gyermekek speciális fejlesztőprogramokban vehetnek részt. Ezek a programok magukban foglalják a nyelvi fejlesztést, az érzelmi és szociális készségek fejlesztését, valamint az alapvető kognitív készségek megerősítését. Az óvodapedagógusok feladata, hogy az egyéni fejlesztési terv alapján figyeljék a gyermekek előrehaladását, és szükség esetén módosítsák a fejlesztés módszereit. Az óvoda az a hely, ahol a gyermekek megtanulhatnak együttműködni és másokkal kapcsolatot létesíteni, ami a közösségben való boldogulás alapja. A hátrányos helyzetű gyermekek számára a közösségi nevelés lehetőséget nyújt arra,

hogyan fejlesszék szociális készségeiket, és megtapasztalják az együttműködés és a kölcsönös tisztelet fontosságát.

Az óvodai fejlesztő programok olyan célzott módszereket alkalmaznak, amelyek a nyelvi és szociális készségektől kezdve, a motoros fejlődésig, számos területre kiterjednek. Ezek a programok segítik a gyermekeket abban, hogy korán felismerjék és kifejezzék érzelmeiket, és magabiztossá váljanak a kommunikáció terén (Józsa és Zentai, 2007).

Az óvodapedagógusok központi szerepet töltenek be a felzárkóztatás folyamatában. Az ő feladatuk, hogy észleljék a gyermekek fejlődési elmaradásait, támogassák őket, és együttműködjenek a gyógypedagógusokkal, pszichológusokkal, valamint a szülőkkel a gyermek optimális fejlődése érdekében.

2.7 A hátránykompenzációt elősegítő óvodapedagógiai módszerek

Az óvodapedagógiai módszerek különösen fontosak a hátrányos helyzetű gyermekek számára, hiszen ezek az eljárások kifejezetten úgy vannak kialakítva, hogy az egyéni szükségletekhez igazodjanak, és segítsenek a szociális, kognitív és érzelmi készségek fejlesztésében. Az alábbiakban néhány hatékony módszert ismertetek, amelyekkel az óvodapedagógusok támogathatják a hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatását.

Játékos tanulás

A játék az óvodáskorú gyermekek fő tevékenységi formája, amely révén természetes módon tanulnak és fejlődnek. A játékos tanulási módszer különböző tevékenységeken keresztül ösztönzi a gyermekeket arra, hogy észrevétlenül sajátítsanak el új készségeket. A játékos feladatok segítik a gyermekeket a figyelem, a memória és a problémamegoldó készségek fejlesztésében, miközben örömforrásként szolgálnak számukra (Kovácsné, 2009).

- Szerepjátékok: szerepjátékok, mint például a „boltos”, vagy „család” játék, ahol a gyerekek különböző szerepeket töltenek be, lehetőséget adnak számukra, hogy gyakorolják a társas készségeket, a beszédet és az érzelm kifejezését.
- Építőjátékok: az építőjátékok fejlesztik a gyermekek finommotorikus készségeit, kreativitását és problémamegoldó képességét.
- Játékos feladatok: az olyan feladatok, mint a memóriakártya-játék, vagy a kirakós játékok, serkentik a koncentrációt, valamint a logikai gondolkodást

Differenciált fejlesztés

Az óvodapedagógus az egyéni különbségeket figyelembe véve tervezi meg a tanulási folyamatot. Ez a módszer lehetőséget nyújt arra, hogy minden gyermek a saját ütemében fejlődhessen, és a speciális igényeiknek megfelelően kapjon segítséget. Az egyéni és csoportos munka váltakozása támogatja a gyermekeket abban, hogy különböző szociális helyzetekben gyakorolják készségeiket. A differenciálás többféle formában megvalósulhat:

- Egyéni feladatok: az óvodapedagógus különböző nehézségű feladatokat biztosít a gyermekek számára, amelyek igazodnak az egyéni képességeikhez.
- Csoportos foglalkozások: az óvodai csoportokban is differenciálhatóak a feladatok, így a gyermekek közösen dolgozhatnak, de eltérő nehézségű feladatokat kapnak (Barnáné, 2009).

Komplex kompetenciafejlesztő programok

A kompetenciafejlesztő programok célja, hogy az alapvető kognitív, szociális és érzelmi készségeket együttesen fejlesszék. Az ilyen programokban a gyermekek különböző feladatokon keresztül gyakorolhatják az együttműködést, a kommunikációt és a kreativitást. Például az ún. „mesepedagógia” segítségével a történetmondás és szerepjátékok révén fejlődik a nyelvi és érzelmi kifejezőkészségük (Pála, 2009).

- Mesepedagógia: a mesék alkalmazása során a gyermekek érzelmi és nyelvi készségei fejlődnek, miközben az empátia, a megértés és az együttérzés készségeit is gyakorolják.
- Szerepjátékok és dramatizálás: lehetővé teszik, hogy a gyermekek különböző helyzeteket éljenek át, ami által jobban megértik az érzelmeket és a társas viselkedést.
- Problémamegoldó játékok: a logikai és stratégiai játékok, mint például a társasjátékok, fejlesztik a gondolkodási és együttműködési készségeket (Pála, 2009).

Szociális és érzelmi fejlesztés

A hátrányos helyzetű gyermekek esetében különösen fontos, hogy az óvoda szociális és érzelmi támogatást nyújtson. Az önkontroll, az empátia és a konfliktuskezelési képességek fejlesztése

elősegíti, hogy a gyermekek magabiztosabbak és önállóbbak legyenek. Az érzelemkifejezés gyakorlása, például bábjátékokon vagy kézműves foglalkozásokon keresztül, fejleszti a gyermekek érzelmi intelligenciáját (Hegedűs, 2019). Az érzelmi és szociális készségek lehetséges módjai:

- Érzelemkifejezési gyakorlatok: bábjátékok és dramatikus játékok során a gyermekek lehetőséget kapnak arra, hogy kifejezzék és megértsék saját érzelmeiket.
- Empátia-, és konfliktuskezelési gyakorlatok: ezek segítségével a gyermekek megtanulhatják az együttérzés fontosságát és azt, hogy hogyan oldják meg a konfliktusokat békés úton (Hegedűs, 2019).

Anyanyelvi és kommunikációs készségek fejlesztése

A nyelvi készségek fejlesztése különösen nagy jelentőséggel bír a hátrányos helyzetű gyermekek esetében, mivel gyakran beszédkézés vagy nyelvi elmaradások jellemzik őket. A verselés, mondókázás és mesélés ösztönzi a beszédkézés fejlődését, míg a kérdések és válaszok gyakorlása segít a beszédkézés javításában. Az anyanyelvi játékok is fontos szerepet játszanak a szókézés bővítésében (Gombos, 2019). Az anyanyelvi fejlesztés során az óvodapedagógus az alábbi tevékenységeket végezheti:

- Verselés, mondókázás: a ritmus, és a rímek segítik a beszédfejlődést és a memóriát.
- Képességefejlesztő beszélgetések: lehetőséget adnak a gyermekeknek, hogy gyakorolják a mondatalkotást és bővítsék szókézésüket (Gombos, 2019).

Mozgásfejlesztés és szenzomotoros tevékenységek

A mozgásos játékok és gyakorlatok támogatják a gyermekek fizikai, mentális és szociális fejlődését. A szenzomotoros tevékenységek, például az ugráló játékok, egyensúlygyakorlatok, finom-, és nagymozgások fejlesztése, mind javítják a motoros készségeket, amelyek alapvetően hatnak a gyermekek általános fejlődésére (Kiss, 2016). Néhány hatékony mozgásfejlesztő módszer:

- Finom-, és nagymozgások fejlesztése: a labdajátékok, egyensúlyozó gyakorlatok, vagy a futás és ugrálás fejlesztik a gyermekek fizikai képességeit és erősítik az idegrendszert.

- Szenzomotoros gyakorlatok: az olyan játékok, mint a homokozás vagy a gyurmázás, segítik a finommotoros és koordinációs készségek kialakulását (Kiss, 2016).

Kooperatív tanulási formák

A kooperatív tanulási módszerek során a gyermekek csoportokban dolgoznak együtt, ami elősegíti a társas készségek fejlődését. A közös feladatok megoldása során a gyermekek megtanulják, hogyan osszák meg a feladatokat, hogyan segítsék egymást, és hogyan viselkedjenek másokkal tiszteletteljesen (Bodnár, 2018). Ennek néhány lehetséges módja:

- Csoportos játékok: az olyan játékok, mint a kincskeresés vagy a szerepjátékok, fejlesztik a gyermekek együttműködési készségeit, mivel közös cél elérése érdekében kell dolgozniuk.
- Feladatosztás és felelősségvállalás: a kooperatív feladatok során a gyermekek megtanulják, hogyan osszák el a feladatokat, és hogyan vegyék figyelembe mások igényeit (Bodnár, 2018).

Projekt módszer

A projekt módszer lényege, hogy a gyermekek egy-egy nagyobb témában, például az évszakok vagy az állatok megismerésében, több napon keresztül mélyülhetnek el. Ez a módszer lehetőséget ad a gyermekek számára, hogy komplex módon sajátítsanak el ismereteket és gyakorolják a társas, kommunikációs és gondolkodási készségeket. A projekt módszer során az óvodapedagógus integrálja a különböző fejlesztési területeket, hogy a gyermekek sokoldalúan tapasztalhassák meg a tanulás folyamatát (Falus, 2010).

- Interdiszciplináris tanulás: a gyermekek többféle tevékenységet végezhetnek egy témakörben, például rajzolhatnak, kézműveskedhetnek, mesét hallgathatnak, ami komplex módon járul hozzá a gyermekek kognitív, érzelmi és társas készségeinek fejlődéséhez.

2.8 Felzárkóztatási programok és kezdeményezések – magyarországi példák és jó gyakorlatok

A hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatására számos hazai program és kezdeményezés indult Magyarországon. Ezek a programok célzottan támogatják a társadalmi különbségek csökkentését és biztosítják a minőségi oktatáshoz való hozzáférést már óvodás kortól. Az alábbiakban néhánykiemelkedő programot és jó gyakorlatot ismertetek:

Biztos Kezdet Gyerekházak

A Biztos Kezdet Gyerekházak a leghátrányosabb helyzetű településeken nyújtanak fejlesztési lehetőségeket a kisgyermek számára. A program célja, hogy biztonságos, támogató környezetet nyújtson, amely elősegíti a gyermekek kognitív, érzelmi és szociális fejlődését. A Gyerekházat közvetlen kapcsolatot teremtenek a szülőkkel is, ezzel hozzájárulva a családok támogatásához és a szülői kompetenciák fejlesztéséhez (Balás et al. 2016).

Óvodai Integrációs Program (ÓIP)

Az Óvodai Integrációs Program célja, hogy a hátrányos helyzetű gyermekek esélyegyenlőségét biztosítsa az óvodai oktatásban. Az ÓIP keretében külön fejlesztő programokat kínálnak a hátrányos helyzetű gyermekeknek, és segítik a pedagógusokat a differenciált oktatási módszerek alkalmazásában. Emellett nagy hangsúlyt fektetnek a gyermekek nyelvi, kognitív és érzelmi készségeinek fejlesztésére, ami elősegíti az iskolai sikerességüket (Radó, 2010).

Hátránykompenzáló programok – Uniós támogatással

Magyarországon számos uniós finanszírozású program indult el, amelyek a hátrányos helyzetű gyermekek esélyegyenlőségét célozzák meg. Az „EFOP-3.1.3” számú program például az óvodás korú gyermekek készségeinek fejlesztését támogatta, míg az „EFOP-3.1.1” számú program átfogó nevelési-oktatási stratégiákat dolgozott ki a felzárkóztatás érdekében. Ezen programok keretében az óvodák olyan szakmai és anyagi támogatást kapnak, amely elősegíti a gyermekek megfelelő fejlődését és integrációját (Európai Szociális Alap, 2018).

Aranyhíd Program

A program az ország hátrányos helyzetű térségeiben működő óvodákban dolgozó pedagógusok számára nyújt képzéseket és támogatást. A célja, hogy megerősítse az óvodák pedagógiai esz-

köztárát, különös tekintettel a hátrányos helyzetű gyermekek támogatására. Az Aranyhíd Program gyakorlati foglalkozásokat és módszertani képzéseket tartalmaz, amelyek a pedagógusok számára hasznos, a mindennapi nevelésben alkalmazható technikákat kínálnak (Török, 2019).

Mesés Fejlesztés Program

A program a mesék erejét felhasználva fejleszti a gyermekek nyelvi és kognitív készségeit. A program különösen hatékony a hátrányos helyzetű gyermekek nyelvi és szociális hátrányainak leküzdésében. A mesehallgatás-, és feldolgozás segíti a gyermekek szókincsének bővítését, a történetmesélés pedig erősíti a beszédképességeiket és kreativitásukat (Nagy, 2020).

Jó gyakorlatok megosztása és képzések

Számos intézmény és szervezet biztosít fórumot, ahol a pedagógusok megoszthatják egymással a hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatására vonatkozó jó gyakorlataikat. Az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet például rendszeresen szervez képzéseket és műhelymunkákat, amelyek során a pedagógusok új módszereket sajátíthatnak el és tapasztalatot cserélhetnek.

2.9 Felzárkóztatást segítő pedagógiai megközelítések, módszerek az Európai Unióból

Az Európai Unióban számos olyan pedagógiai megközelítés és módszer került kidolgozásra és bevezetésre, amelyek célja, hogy a hátrányos helyzetű gyermekek oktatási sikerességét és társadalmi integrációját segítsék. Ezek az eszközök és programok több országban is bizonyították hatékonyságukat, így hazánkban is egyre gyakrabban alkalmazzák őket. Íme néhány kulcsfontosságú uniós pedagógiai megközelítés, amely a felzárkóztatást támogatja:

Differenciált oktatás

Célja, hogy minden gyermek az egyéni szükségleteihez és képességeihez igazodó tanulási lehetőséget kapjon. Ez a módszer figyelembe veszi a különböző tanulási stílusokat, tempókat és az egyéni igényeket. A differenciált oktatás során a pedagógus személyre szabott feladatokat és támogatást nyújt, ami különösen előnyös a hátrányos helyzetű gyermekek számára (Tomlinson, 2014).

Kompetencia alapú oktatás

Az uniós pedagógiai reformokban egyre nagyobb hangsúlyt kap a kompetenciaalapú oktatás, amely az életkori sajátosságokhoz igazodva építi ki a gyermekek alapkompétenciáit. Ez a megközelítés segít abban, hogy a gyermekek problémamegoldó, együttműködési és kommunikációs készségeik fejlesztésére koncentráljanak, és képessé váljanak az önálló tanulásra (European Commission, 2018).

Szociális és érzelmi tanulás (Social and Emotional Learning, SEL)

A módszer célja, a gyermekek érzelmi intelligenciájának fejlesztése, amely segít nekik az érzelmeik megértésében és kezelésében, valamint a társas kapcsolatokban való boldogulásban. Az ilyen jellegű programok csökkenthetik az iskolai lemorzsolódást és segítenek a hátrányos helyzetű gyermekeknek a társadalmi integrációban (CASEL, 2020).

Kooperatív tanulás

A kooperatív tanulás során a gyermekek csoportosan dolgoznak, és egymást támogatva, közösen oldják meg a feladatokat. Ez a módszer elősegíti az együttműködést, a felelősségvállalást és a kommunikációs készségek fejlődését, ami különösen hasznos a hátrányos helyzetű gyermekek számára, akik gyakran küzdenek a társas kapcsolatok kiépítésével (Johnson és Johnson, 2009).

Inkluzív oktatás

Az inkluzív oktatás biztosítja, hogy minden gyermek, függetlenül a háttérétől vagy speciális igényeitől, ugyanabban az osztálytermi közegben tanulhasson. Az EU tagállamok egyre nagyobb hangsúlyt fektetnek az inkluzív oktatás előmozdítására, hogy a nevelési-, oktató munkát végző intézmények minden gyermek számára befogadó és támogató környezetet biztosítsanak (European Agency for Special Needs, 2017).

Projektalapú tanulás (Project Based Learning)

Ennek során a gyermekek hosszabb ideig foglalkoznak egy-egy témával, amely lehetővé teszi számukra, hogy mélyebben megértsék azt, és különböző kompetenciákat fejlesszenek, mint például a kritikai gondolkodás vagy a kreativitás. A módszer előnye, hogy a hátrányos helyzetű gyerekek is megtalálhatják a számukra érdekes területeket, amelyek motiválják őket (Bell, 2010).

Digitális kompetenciafejlesztés

Az EU prioritásként kezeli a digitális kompetenciák fejlesztését, amelyek a modern világban elengedhetetlenek. Számos tagállam bevezette a digitális eszközöket az oktatásban, amelyek interaktívvá teszik a tanulási folyamatot és megkönnyítik a hozzáférést a tananyagokhoz. Ez különösen fontos a hátrányos helyzetű gyermekek számára, akiknek korlátozott lehetőségeik vannak az otthoni tanulásra (European Commision, 2020).

Ezek a módszerek és megközelítések hatékonyan támogatják a hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatását, és elősegítik, hogy az oktatásban esélyegyenlőségük biztosítottá váljon.

2.10 A pedagógus szerepe az óvodai felzárkóztatásban

Az óvodapedagógusok számára a sikeres felzárkóztatás érdekében több alapvető kompetencia és speciális tudás szükséges, különösen a hátrányos helyzetű gyermekek támogatásában, ezekkel már óvodapedagógus képzésen során megismerkedtem.

Az érzelmi intelligencia fejlesztése elengedhetetlen, mivel a hátrányos helyzetű gyerekekkel való munka során fontos a megértés és az empátikus hozzáállás. Az óvodapedagógusoknak képeseknek kell lennie az érzelmi állapotok felismerésére és kezelésére, segítve a gyermekek önbizalmának és önkifejezésének kialakítását (Balla-Perduk, 2022).

A hátrányos helyzetű gyermekek különböző fejlődési szinten állhatnak, így a pedagógusoknak szükségük van a differenciálásra, azaz az egyéni szükségletekhez igazított oktatási módszerek alkalmazására. Ez lehetővé teszi, hogy minden gyermek saját tempójában, de a közös célokhoz igazodva fejlődjön (Kovács, 2009).

Az óvodapedagógusoknak különösen jó kommunikációs képességekre van szükségük, hiszen a hátrányos helyzetű gyermekek gyakran kevesebb verbális kifejezési lehetőséggel rendelkeznek. Fontos, hogy a pedagógus képes legyen világosan és érthetően közvetíteni az információkat, valamint támogató kommunikációs csatornákat kialakítani a gyermekek és a szülők felé (Bálint és Zsoldos, 2023).

A hátrányos helyzetű gyermekek sokszor olyan családi és társadalmi háttérrel rendelkeznek, amely kihívásokat jelenthet az integrációban. A pedagógusoknak képesnek kell lennie felismerni és kezelni az esetleges kulturális különbségeket, elősegítve a befogadó légkör kialakítását (Pik, 2001).

A hátrányos helyzetű gyermekek oktatása során gyakran előfordulnak váratlan helyzetek, amelyek kezelése fejlett problémamegoldó képességet és rugalmasságot igényel a pedagógusoktól.

A felzárkóztatás sikeres megvalósítása érdekében a pedagógusoknak olyan speciális módszereket kell alkalmazniuk, mint a kooperatív tanulás és a projekt módszer, amelyek különösen hasznosak a hátránykompenzáció szempontjából.

A sikeres felzárkóztatás elengedhetetlen része a különböző szakemberekkel való együttműködés, amely komplex támogatást biztosít a gyermekek számára (Horváth és Szabó, 2021).

2.11 A gyógypedagógus szerepe a felzárkóztatásban

A gyógypedagógus szerepe a felzárkóztatásban kiemelkedő jelentőségű, mivel az ő feladata a speciális szükségletekkel rendelkező, és hátrányos helyzetű gyermekek támogatása az egyéni fejlődésük és közösségi integrációjuk érdekében. Ehhez több kulcsfontosságú területre kell összpontosítani.

a) Egyéni fejlesztési tervek kialakítása

A gyógypedagógusok alaposan felmérik a gyermekek egyéni szükségleteit és azokat az akadályokat, amelyek nehezítik fejlődésüket. Az egyéni fejlesztési terv tartalmazza a gyermek képességeihez és a fejlesztés céljaihoz igazított feladatokat, játékokat és módszereket (Csányi, 2015).

b) Differenciált fejlesztési módszerek alkalmazása

A gyógypedagógusok különféle differenciált módszereket használnak, amelyek figyelembe veszik a gyermek egyéni tanulási tempóját, érdeklődését és képességeit. Ide tartozik a vizuális, verbális, mozgásos és egyéb tanulási módszerek kombinációja, amelyek segítik a gyermek készségeinek fokozatos kibontakozását (K. Nagy és Révész, 2019).

c) Kooperáció más szakemberekkel

A gyógypedagógusok szorosan együttműködnek óvodapedagógusokkal, logopédusokkal, pszichológusokkal és más szakemberekkel, akik támogatást nyújthatnak a gyermekek fejlődésében. Ez a multidiszciplináris együttműködés lehetővé teszi, hogy a gyermekeket komplex módon támogassák és segítsék őket a különféle fejlődési területeken (Kiss, 2019).

d) Szülőkkel való együttműködés

A felzárkóztatás sikeréhez elengedhetetlen a szülők bevonása, mivel a gyermekek fejlődését a családi háttér is jelentősen befolyásolja. A gyógypedagógusok gyakran tanácsadást nyújtanak a szülőknek, támogatják őket a megfelelő nevelési módszerek megtalálásában, és segítenek abban is, hogy a gyermekek számára a családi környezetben is megfelelő támogató légkört alakítsanak ki (Fucskó, 2021).

e) Inkluzív pedagógiai módszer

A gyógypedagógusok kiemelt figyelmet fordítanak arra, hogy a gyermekek minél inkább be tudjanak illeszkedni a közösségi tevékenységekbe. Az inkluzív pedagógia segítségével a gyermekek egyéni különbségei elfogadásra kerülnek, és egyéni szükségleteiknek megfelelően vehetnek részt az óvodai életben (Gubcsó, 2020).

Ezek a tevékenységek, módszerek és együttműködések alapvető fontosságúak ahhoz, hogy a hátrányos helyzetű és speciális szükségletű gyermekek teljes mértékben fejlődhessenek és integrálódhassanak a közösségbe.

2.12 DIFER

A DIFER (Diagnosztikus Fejlődésvizsgáló Rendszer) egy magyar mérési eszköz, amely az óvodás és alsó tagozatos gyermekek alapkészségeinek fejlődését vizsgálja. A rendszert a magyar oktatási szakértők dolgozták ki az Oktatási Minisztérium támogatásával, hogy a gyermekek iskolaérettségéhez és fejlődéséhez szükséges készségeket – például az írás, olvasás, számolás, gondolkodás és kommunikáció területeit – mérje és támogassa. A DIFER alapelve az, hogy egyénre szabott fejlesztési tervekkel lehet a legjobban támogatni a gyermekek fejlődését, különösen azokat, akik valamilyen hátrányból indulnak. A rendszer feladata, hogy a pedagógusok számára pontosan bemutassa az egyes tanulók fejlődési szintjét, kiemelve a segítséget igénylő területeket. A mérés alapján egyéni, vagy csoportos fejlesztési célok határozhatók meg, amelyek hozzájárulnak a gyermekek hatékony felzárkóztatásához az iskolai követelmények majdani teljesítése érdekében (Józsa et al. 2016).

3 Alkalmazott módszerek

3.1 Kvantitatív kutatás – DIFER mérések

Kutatásom fő célja annak feltárása volt, hogy az azonos fejlesztési programban részesülő hátrányos helyzetű gyermekek képesek-e felzárkózni nem hátrányos helyzetű társaikhoz az óvodás évek alatt. Kutatási eredményeim a DIFER mérőeszközzel mért adatok alapján a hátrányos helyzetű gyermekek, ha megfelelő támogatásban részesülnek, három év alatt hasonló teljesítményszintet érhetnek el, mint a nem hátrányos helyzetű, a kontrollcsoporthoz tartozó társaik. Munkámat 2021. szeptemberében kezdtem, az akkor 2,5 - 3 éves gyermekekkel, és 2024. májusában fejeztem be, az addigra már 6 éves gyermekekkel.

Két csoportot vizsgáltam. Az egyikben, nevezzük „A” csoportnak (n=21), a hátrányos helyzetű gyermekek szerepeltek. Első mérésfelvételnél 21 gyermeket vizsgáltam, utolsó mérésnél azonban már csak 17 gyermeket tudtam, két család időközben elköltözött, így óvodaváltás történt részükről. Valamennyien egyidősek, koruk alapján homogén csoportot alkottak. A másik csoport, amit nevezzünk Kontrollcsoportnak (n=26), a nem hátrányos helyzetű csoport tagjai, akik koruk szerint szintén homogén csoportot alkottak az „A” csoport tagjaival. Az első mérés alkalmával 26 gyermeket vizsgáltam, s bár a gyermekállomány, rajtam kívülálló okok miatt időközben változott, a méréseket sikeresen lefolytattam. A gyermekeket azonos pedagógiai elvek és fejlesztési program szerint támogatták.

A kutatás során a DIFER (Diagnosztikus Fejlődésvizsgáló Rendszer) mérőeszközt használtam, amely különféle alapképességeket vizsgál, és lehetővé teszi a fejlődési szintek objektív mérését. A DIFER teszt évente kétszer, meghatározott időpontokban került felvételre mindkét csoportban, így a fejlődés folyamatosan nyomon követhetővé vált. Az eredményeket kvantitatív statisztikai módszerekkel elemeztem, s az OVPED rendszerben dokumentáltam. Az egyes képességterületek eredményeit külön-külön vizsgáltam, hogy megállapítsam a fejlődés ütemét mindkét csoportban. Az elemzés célja annak kimutatása volt, hogy a hátrányos helyzetű gyermekek fejlődési üteme megegyezik-e vagy eltér-e a kontrollcsoportétól. A kontrollcsoport segítségével lehetővé vált annak vizsgálata, hogy a hátrányos helyzetű gyermekek fejlődése milyen mértékben közelít a tipikusan fejlődő gyermekekéhez az azonos fejlesztési intervenció hatására.

3.2 Kvalitatív kutatás – Pedagógus interjú

Az interjúk fő célja annak megértése volt, hogy az óvodapedagógusok és a gyógypedagógusok hogyan járulnak hozzá a hátrányos helyzetű gyermekek sikeres felzárkóztatásához. A fő kérdés itt az volt, hogy a szakemberek tapasztalataik alapján hogyan látják a hátrányos helyzetű gyermekek fejlődését, és milyen módszerekkel, illetve eszközökkel segítik őket.

Az interjúk során olyan gyógypedagógusokat és óvodapedagógusokat kerestem meg (n=10), akik közvetlenül foglalkoznak hátrányos helyzetű gyermekekkel. Az interjúalanyok kiválasztásánál figyelembe vettem a szakmai tapasztalatot és a helyi szociokulturális környezet ismeretét. A kutatás során meghatároztam a szükséges mintaméretet, amely alapján legalább 10 fő pedagógustól terveztem visszajelzéseket gyűjteni, hogy különböző perspektívák és tapasztalatok is megjelenjenek. Ez sikeresen meg is valósult.

Az interjúk strukturált, nyitott kérdéseket tartalmaztak, hogy a pedagógusok szabadon megoszthassák tapasztalataikat, módszereiket és kihívásaikat.

Az interjúkat személyesen, illetve online formában is végeztem, az adatokat pedig jegyzetek formájában gyűjtöttem. Egy-egy interjú átlagosan 30-40 percet vett igénybe, lehetőséget adva a pedagógusoknak, hogy részletesen kifejtsek véleményüket, megoszthassák tapasztalataikat.

Az interjúk elemzésére kvalitatív módszereket alkalmaztam.

- Tematikus elemzés: az egyes interjúkból kinyert szövegeket tematikus csoportokra bontottam, például kihívások; hatékony módszerek; szükséges készségek; valamint a támogató tényezők témák szerint. Ez lehetővé tette a visszatérő minták, főbb trendek és egyedi vélemények azonosítását.
- Tartalomelemzés: Egyes kulcskifejezések (például motiváció, eszközhány, egyéni fejlesztés) gyakoriságát is vizsgáltam, hogy számszerűsíteni tudjam az egyes vélemények előfordulási arányát, ami segített a főbb kihívások és megoldási lehetőségek azonosításában.

4 Eredmények és értékelésük

4.1 Kvantitatív kutatás – DIFER mérések

A DIFER-mérés eredményeinek értékelése előtt fontos kiemelni, hogy a vizsgálat egyik fő célja a hátrányos helyzetű gyermekek képességeinek feltárása és fejlesztésük hatékonyságának mérése volt. A DIFER (Diagnosztikus Fejlődésvizsgáló Rendszer) lehetőséget nyújt az óvodás korosztályhoz tartozó gyermekek alapképességeinek – például a szocializáció, a nyelvi készségek és a számfogalom – felmérésére, melyek nélkülözhetetlenek a későbbi sikeres iskolai teljesítményhez. Méréseim elvégzésének folyamata alatt mindvégig kiemelten kezeltem óvodánk elvárásait is, dokumentációs kötelezettségemet is ehhez igazítottam.

Az értékelés során a hátrányos helyzetű „A”, és a nem hátrányos helyzetű Kontrollcsoport, gyermekek adatait összehasonlítva elemzem, hogy milyen hatással van a hátrányos helyzet a fejlődési folyamatokra, illetve, hogy a felzárkóztató programok alkalmazása képes-e a különbségek csökkentésére. Ez a kutatás hozzájárulhat ahhoz, hogy feltárjuk, Nagykanizsa Központi Óvoda Miklósfai Tagóvodájában, milyen mértékben érhetik el a hátrányos helyzetű gyermekek a velük azonos korú, de nem hátrányos helyzetű társaik fejlettségi szintjét, amennyiben hasonló támogatást kapnak a fejlesztés során. Az alábbi elemzésben a DIFER-mérés adatai alapján vizsgálom a beavatkozások hatásosságát és az egyes készségek fejlődésének ütemét, ami kulcsfontosságú lehet a jövőbeni fejlesztési programok tervezésében és hatékony alkalmazásában.

A következőkben szeretném ismertetni az eredményeimet. Kutatási kérdéseimre adott válaszok alapján a bemeneti, 2021 őszi, a félidei, 2023 év eleji, valamint a kimeneti, 2024 tavaszi mérési eredményeket mutatom be, mind az „A”, hátrányos helyzetű, mind a Kontrollcsoport esetében.

Vizsgálataim során külön figyelmet fordítottam a motoros-, az értelmi-, az érzelmi, akarat-, a szocializációs, és az anyanyelvi képességek különböző részterületeire. Eredményeimet is ezek mentén kívánom ismertetni.

4.1.1 Motoros képességek

Téri tájékozódó képesség és mozgáskoordináció

A téri tájékozódó képesség és a mozgáskoordináció a gyermekek alapképességeinek fejlesztésében kulcsfontosságú szerepet játszik, különösen az óvodás korban, hiszen ezek a képességek szoros kapcsolatban állnak a későbbi iskolai teljesítménnyel. A téri tájékozódó képesség segíti a gyerekeket az irányok, pozíciók, térbeli kapcsolatok megértésében, valamint fejleszti a matematikai alapokat és a térbeli gondolkodást (Nagy J., 2004). A mozgáskoordináció fontos az önbizalom és a fizikai kompetencia építésében. Ha fejlett a mozgáskoordináció, az hozzájárul a finommotorikus készségek javításához is, ami később az íráskészség fejlesztésében kulcsfontosságú (Koltai D., 2012).

A Kontrollcsoport 2021. októberi vizsgálatakor a 26 fős csoportból 12 gyermek teljesített a korosztályának megfelelő szinten, 13 teljesített a korosztálya alapján kiemelkedő szinten, és 1 gyermek volt fejlesztésre szoruló.

Ugyanakkor a 21 fős „A” csoport, amiben a hátrányos helyzetű gyermekeket mértem, 10 gyermek teljesített a korosztályának megfelelő szinten, 3 a korosztálya alapján kiemelkedő szinten, és 7 volt fejlesztésre szoruló.

Ezen eredmények alapján kezdtük meg a munkát a gyermekekkel. Minden kollegámmal folyamatos volt az információcsere, igyekeztünk mindenről konzultálni. A módszerek adottak voltak, a felszerelés, és a környezet szintén.

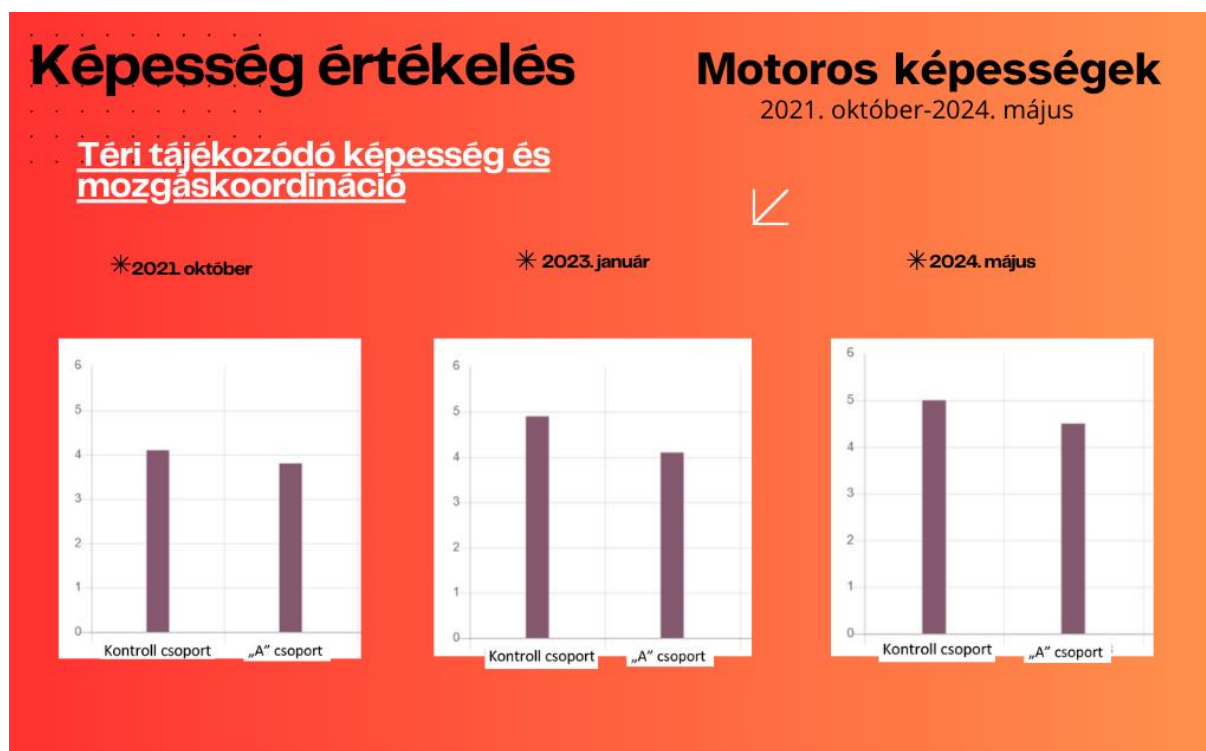
Óvodai éveik felénél, a középső csoport első félévének végén, 2023. januárban már látható változás mutatkozott mindkét csoport fejlődését illetően.

A Kontrollcsoport esetében ekkor 5 gyermek teljesített a korosztályának megfelelő szinten, 18 a korosztálya alapján kiemelkedő, és 3 fejlesztésre szoruló szinten. Az „A” csoport esetében, ezek az arányok a következők voltak: 8 gyermek korosztályának megfelelő, 6 a korosztálya alapján kiemelkedő, s 7 teljesített fejlesztésre szoruló szinten. Záróméréseimet a gyermekek nagycsoportos korának végén, 2024. májusában végeztem el. Az akkori eredmények a következők voltak:

Kontrollcsoportom esetében 5 gyermek korosztályának megfelelő, 19 korosztálya alapján kiemelkedő és 2 fejlesztésre szoruló szinten teljesített.

Az „A” csoport esetében: 8 gyermek korosztályának megfelelő, 10 a korosztály alapján kiemelkedő, és 3 fejlesztésre szoruló szinten teljesített.

Az 1. ábrán a három év részeredményeit, egymáshoz viszonyítva, csoportszinten ábrázoltam.



1. ábra Téri tájékozódó képesség és mozgáskoordináció (Forrás: Saját szerkesztés - DIFER mérés alapján)

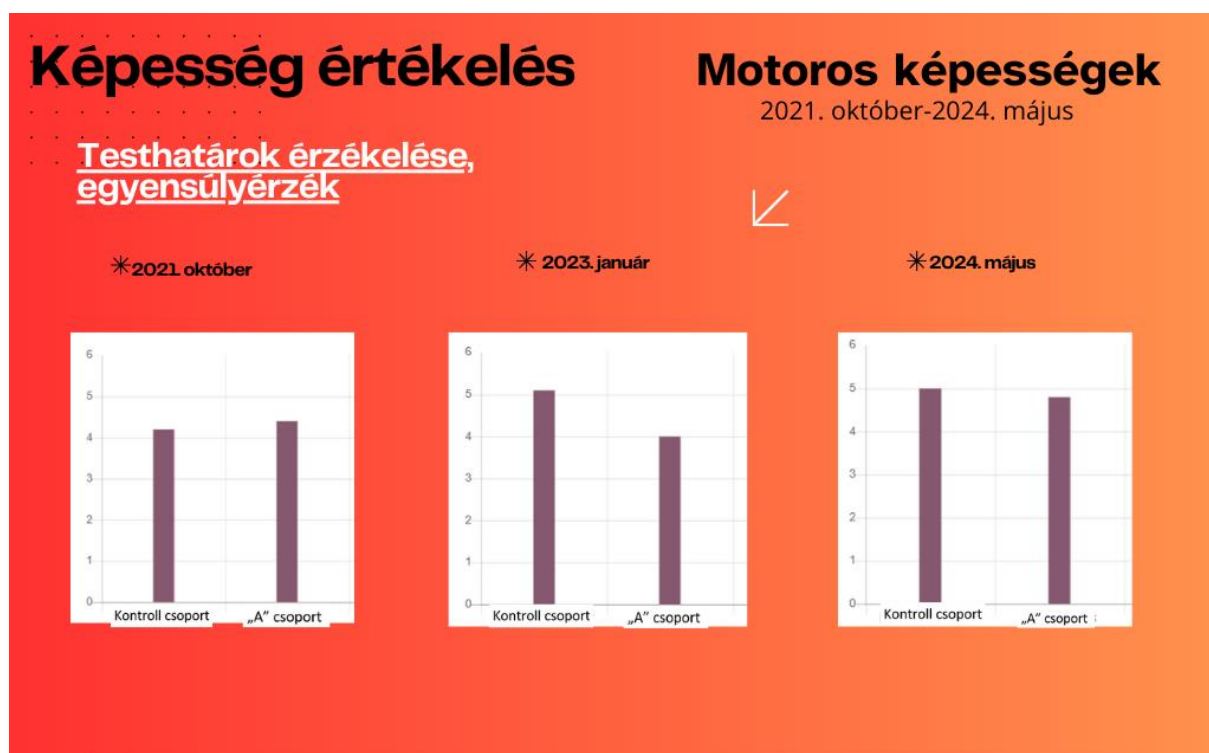
Az eredmények és az ábrák elemzése alapján mindkét csoportban megfigyelhető a fejlődés a téri tájékozódó képesség és a mozgáskoordináció fejlődési szintje terén. Azonban a kezdeti különbségek a mérési időszak végére is megmaradtak, tehát a hátrányos helyzetű gyermekek kezdeti lemaradásának mértéke a fejlődés során nem csökkent számottevően.

Testhatárok érzékelése, egyensúlyérzék

A testhatárok érzékelése és az egyensúlyérzék kulcsfontosságú képességek az óvodás korú gyermekek fejlődésében, mivel alapvető szerepet játszanak a testtudat kialakításában, a mozgáskoordinációban és a biztonságos környezetben való tájékozódásban. A testhatárok pontos érzékelése hozzájárul az önismerethez és a térben való magabiztos mozgáshoz, míg az egyensúlyérzék alapvető feltétele a különféle mozgásformák elsajátításának, amelyek később az iskolaérettség szempontjából is meghatározóak lehetnek. Az e képességek fejlettségi szintje közvetlen kapcsolatban áll azzal, hogy a gyermekek milyen magabiztosan és önállóan tudnak részt venni a mindennapi tevékenységekben (Koltai D., 2012). A DIFER mérések alapján vizsgáltam, hogy ezek a képességek hogyan alakulnak a különböző háttérrel rendelkező gyermekek csoportjaiban, és hogy a hátrányos helyzet mennyiben befolyásolja ezen képességek fejlődését.

Bemeneti mérésem során érdekes eredményeket tudtam dokumentálni. 2021. októberében a Kontrollcsoportban 20 gyermek teljesített korosztálya alapján kiemelkedő szinten, ugyanakkor a hátrányos helyzetű gyermekek esetében is 8 átlagon felüli, 11 a korosztályának megfelelő és csupán 2 gyermek teljesített korosztálya alapján fejlesztendő szinten. A fejlődés mindkét csoport esetében kiemelkedő mértékű volt, hiszen a záróeredmények a következőképpen alakultak: Kontrollcsoport – 19 átlagon felüli, 7 a korosztályának megfelelő szinten teljesített. „A” csoportból 10 gyermek átlagon felüli, 9 korosztályának megfelelő és csupán 2 a fejlesztendő.

Ezt az eredményt igyekeztem szemléltetni a 2. ábrámon is, amely magában foglalja az elmúlt három év eredményeit.



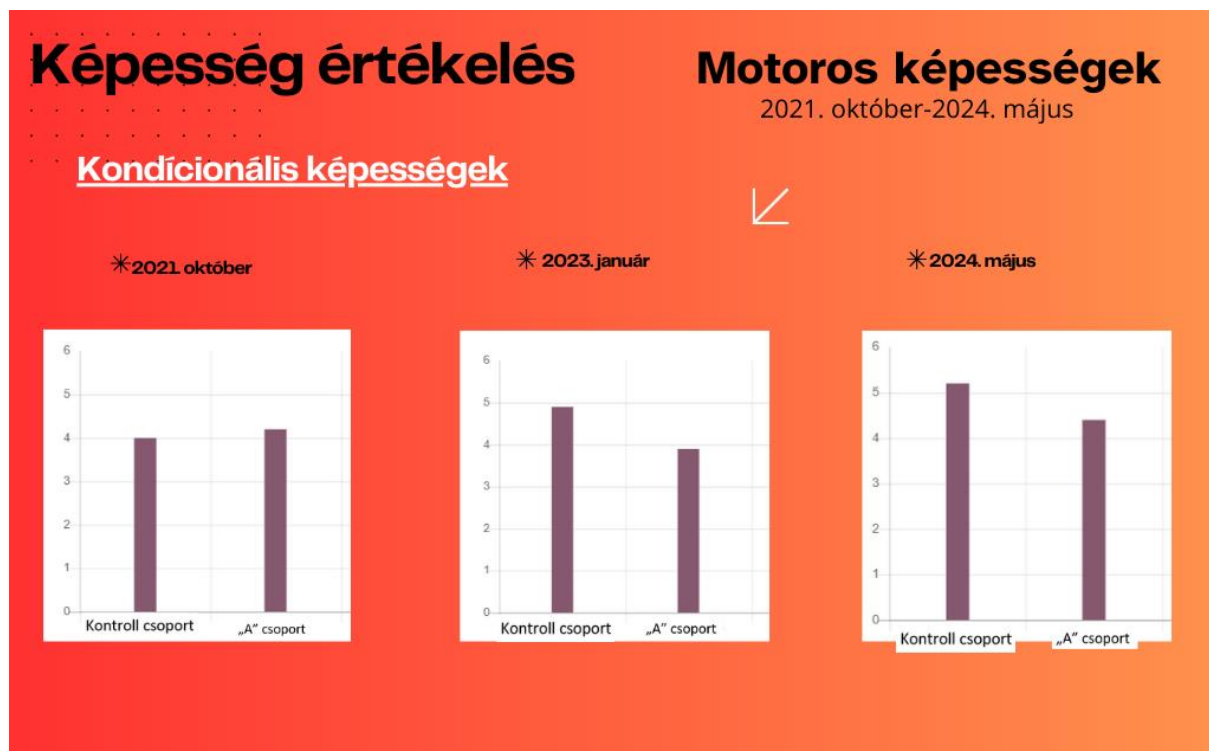
2. ábra Testhatárok érzékelése, egyensúlyérzék (Forrás: Saját szerkesztés - DIFER mérés alapján)

Kondicionális képességek

A kondicionális képességek – mint az erő, a gyorsaság, az állóképesség – alapvető fontosságúak az óvodáskorú gyermekek fizikai fejlődésében, és közvetlen hatással vannak a gyermekek mozgáskészségeire, egészségi állapotára és önbizalmára. Az óvodai mozgás foglalkozásokban a kondicionális képességek fejlesztése segíti a gyermekek fizikai és mentális állóképességének fokozását, amelyek később is támogatják az iskolai és mindennapi teljesítményüket (Györffy,

2015). A hátrányos helyzetű gyermekek esetében különösen fontos figyelemmel kísérni ezeknek a képességeknek az alakulását, mivel a környezeti tényezők hatással lehetnek fizikai fejlődésükre és az egészséges életmód kialakítására. A DIFER mérések alkalmazásával objektív módon mérhetők ezek a kondicionális képességek, lehetővé téve, hogy az óvodapedagógusok célzott fejlesztési programokat alakíthassanak ki a gyermekek egyéni szükségleteihez igazodva.

A kondicionális képességek mérése alatt történt, hogy a bemeneti méréshez képest ugyan fejlődés volt megfigyelhető mindkét csoport esetében, azonban a hátrányos helyzetű gyerekeknél, a félidőben mért eredmény alacsonyabb lett, mint a bemeneti. A záró eredménynél már fejlődést tudtam dokumentálni, ami azonban minimálisan tért csak el pozitív irányba, a bemeneti eredményhez képest. Ennek magyarázata abban keresendő, hogy a mérések mindig az adott életkorban elvárható szinthez adnak eredményt, s míg kiscsoportban meg is előzték a Kontrollcsoportot, ez a középső csoportos életkorban nem fejlődött annyit, hogy megtartsa előnyét, a hátrányos helyzetű gyerekek esetében. Eredményeimet a 3. ábrán is szemléltettem:



3. ábra Kondicionális képességek (Forrás: Saját szerkesztés - DIFER mérés alapján)

Reakcióképesség

A reakcióképesség mérése szintén alapvető fontosságú az óvodás gyermekek különböző fejlettségi szintjeinek megértésében, különösen a motoros készségek és az észlelési képességek terén. A reakcióidő az a gyorsaság, amellyel a gyermekek képesek reagálni egy külső ingerre, ami az idegrendszer fejlődési szintjének fontos mutatója. Az óvodás korban végzett mérések hozzájárulnak ahhoz, hogy feltárjuk a különbségeket a hátrányos-, és a nem hátrányos helyzetű gyermekek reakcióképessége között, amely az iskolai teljesítményre és az általános tanulási készségekre is kihat. A reakcióképesség fejlettsége számos tényezőtől függ, mint például a mozgáskoordináció, a figyelem és az észlelés hatékonysága, valamint a gyermeki idegrendszer érési folyamatai (Vásáry, 2012). E képesség fejlesztése érdekében különböző játékos gyakorlatok alkalmazhatóak, amelyek az óvodapedagógiai programokban is megjelennek, különösen azokban az intézményekben, amelyek a hátrányos helyzetű gyermekek támogatására specializálódtak. A reakcióképesség mérésével kapcsolatos kutatások gyakran a DIFER mérési rendszerére támaszkodnak, amely lehetőséget nyújt a gyermekek kognitív és motoros képességeinek átfogó értékelésére (Józsa et al. 2004). A reakcióidő mérésével nyert eredmények fontos szerepet játszanak a pedagógiai diagnosztikában, mivel ezek segítségével a pedagógusok képesek azonosítani azokat a területeket, ahol további fejlesztés szükséges. Az ilyen típusú mérések lehetőséget biztosítanak arra is, hogy a pedagógiai folyamatokat a gyermekek egyéni fejlődési igényeihez igazítsuk, ezzel is támogatva az esélyegyenlőség megteremtését az oktatási rendszerben.

A következőkben táblázatba rendezve szeretném ismertetni a mérési adataimat. A három év mérési adatainak táblázatos bemutatása jelentősen hozzájárul az elemzés átláthatóságához, mivel egyszerre szemlélteti az egyes évek eredményeit, és lehetőséget ad ezek összehasonlítására. A táblázatban látható adatok vizuális megjelenítése segíti a tendenciák követését, és így kirajzolódik a gyermekek fejlődési folyamata, valamint az esetleges különbségek a csoportokon belül és a csoportok között. Ez az elrendezés nemcsak az adatok rendszerezésében nyújt segítséget, hanem az értékelés folyamatát is strukturáltabbá teszi mind a pedagógusok, mind a kutatók számára. Ezáltal könnyebben azonosíthatók a fejlesztendő területek és a támogatási szükségletek, ami alapvetően hozzájárul a hatékonyabb felzárkóztatási folyamat kialakításához.

Reakcióképesség

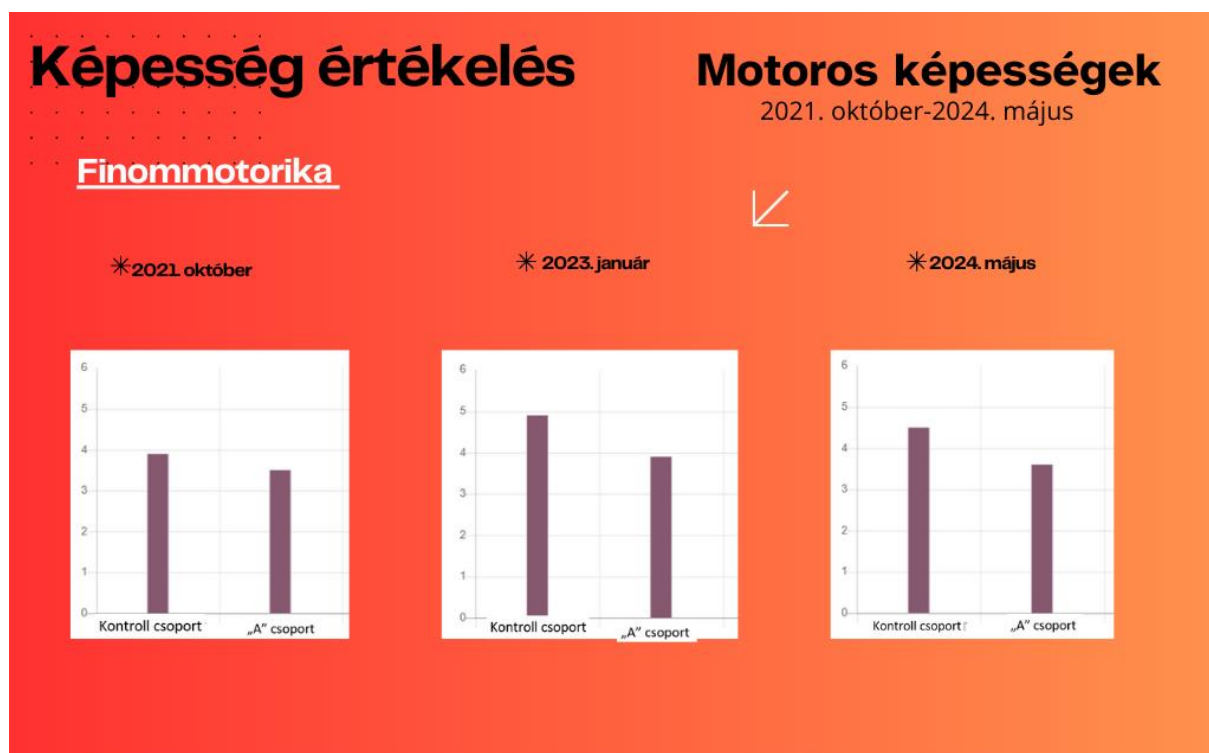
	2021. október	2023. január	2024. május
Korosztályának megfelelő	"A" csoport: 15% Kontroll csoport: 38,5%	"A" csoport: 41,2% Kontroll csoport: 30%	"A" csoport: 70,6% Kontroll csoport: 16%
Korosztálya alapján kiemelkedő	"A" csoport: 45% Kontroll csoport: 50%	"A" csoport: 23,5% Kontroll csoport: 60%	"A" csoport: 17,6% Kontroll csoport: 80%
Fejlesztésre szorul	"A" csoport: 40% Kontroll csoport: 11,5 %	"A" csoport: 35,3% Kontroll csoport: 10%	"A" csoport: 11,8% Kontroll csoport: 4%

A vizsgálati eredmények alapján a fejlődés mindkét csoportban egyértelműen megfigyelhető. Azonban a hátrányos helyzetű gyermekek esetében jelentősebb mértékű változás tapasztalható, ami azt sugallja, hogy a megfelelő támogatási és fejlesztési eszközökkel az ő esetükben különösen jelentős előrelépés érhető el. Ennek oka lehet, hogy az alacsonyabb kiindulási szint miatt a fejlődési potenciál is nagyobb, illetve, hogy ezek a gyermekek gyakran intenzívebben reagálnak a célzott pedagógiai módszerekre és a fejlesztő programokra.

Finommotorika

A finommotorikai képességek alapvetően befolyásolják mind a hétköznapi tevékenységekben való sikeres részvételt, mind az iskolai feladatokhoz szükséges írás-olvasás elsajátítását. A finommotorikai készségek fejlődése szoros kapcsolatban áll a gyerekek szem-kéz koordinációjával, a tárgyak pontos megragadásával és az apró, pontos mozgások kivitelezésével, amelyek alapvetően a későbbi tanulási folyamatokban elengedhetetlenek. Az óvodai fejlesztési programok keretében alkalmazott finommotorikai feladatok mérésével pontosan nyomon követhető, hogy a gyermekek milyen ütemben haladnak a finomabb mozgásokat igénylő feladatok terén, és az esetlegesen tapasztalható lemaradások célzott fejlesztéssel orvosolhatók.

A kezdeti mérési adatok és a kimeneti mérések eredményei alapján a hátrányos helyzetű és nem hátrányos helyzetű gyermekek fejlődése között jelentős különbségek figyelhetők meg. A Kontrollcsoport fejlődési üteme stabil és kiegyensúlyozott, ami lehetőséget ad arra, hogy az életkorukhoz igazodva éri el a szükséges fejlettségi szintet. Ezzel szemben a hátrányos helyzetű gyermekek fejlődése lassabb ütemben zajlik, és kevésbé lineáris, ami a kezdeti hátrányok leküzdésének nehézségeire utal. A kimeneti mérési adatok azt mutatják, hogy a kezdeti különbségek fokozatosan növekednek, mivel ezek a gyermekek a felzárkóztatás ellenére sem érik el a kívánt fejlődési szintet ugyanabban az időintervallumban. A 4. ábra ezeket az eredményeket hivatott prezentálni.



4. ábra Finommotorika ((Forrás: Saját szerkesztés - DIFER mérés alapján)

Gyógypedagógiai szempontból ez a különbség hangsúlyozza, hogy a hátrányos helyzetű gyermekeknek nemcsak több időre és intenzívebb támogatásra van szükségük, hanem a fejlesztési módszerek differenciált alkalmazására is. Az egyéni és a csoportos fejlesztések, a speciálisan tervezett tevékenységek és az élménypedagógiai elemek használata segíthet abban, hogy a hátrányos helyzetű gyermekek számára is optimális tanulási környezetet alakítsunk ki. A gyógypedagógus feladata ebben a kontextusban az, hogy olyan támogatási rendszert biztosítson, amely lehetővé teszi az egyéni haladás követését és a fejlődési célok rendszeres kiértékelését.

4.1.2 Értelmi képességek

Érzékelés, észlelés

Az érzékelés, észlelés, mint kognitív folyamatok, fejlődése szorosan kapcsolódik a további tanulási és szociális készségek alakulásához. Az érzékelés a környezetből érkező ingerek észlelését és feldolgozását jelenti, míg az észlelés ezen információk integrálása és jelentéssel való felruházása. Ezek a képességek a gyermekek mindennapi életében és a tanulási helyzetekben egyaránt kulcsszerepet játszanak, hiszen az információk pontos feldolgozása nélkülözhetetlen a helyes döntéshozatalhoz, a térbeli és időbeli tájékozódáshoz, valamint a finommotorikai és kognitív fejlődéshez. A hátrányos helyzetű gyermekek esetében gyakran tapasztalható, hogy egyes készségek fejlődése elmarad társaikhoz képest, amely korai intervenciót és célzott fejlesztést igényel. A DIFER tesztcsomag érzékelés-észlelés komponense segít az ilyen készségek objektív mérésében. Az eredmények segítségével kialakíthatók azok a differenciált programok, amelyek az észlelési-érzékelési képességek megerősítésére és a részképességbeli hiányosságok leküzdésére fókuszálnak.

A táblázatban bemutatott eredmények mind az „A” csoport, mind a Kontrollcsoport esetében nagyon pozitív fejlődést mutatnak az érzékelés és észlelés terén. Az adatok egyértelműen igazolják, hogy a célzott fejlesztések hatására mindkét csoportban sikerült elérni, hogy a nagycsoport végére ne maradjon olyan gyermek, akinek ezen területek további, óvodai fejlesztésére lenne szüksége.

Érzékelés, észlelés

	2021. október	2023. január	2024. május
Korosztályának megfelelő	"A" csoport: 40% Kontroll csoport: 19,2%	"A" csoport: 41,2% Kontroll csoport: 30%	"A" csoport: 52,9% Kontroll csoport: 32%
Korosztálya alapján kiemelkedő	"A" csoport: 25% Kontroll csoport: 50%	"A" csoport: 41,2% Kontroll csoport: 50%	"A" csoport: 47,1% Kontroll csoport: 68%
Fejlesztésre szorul	"A" csoport: 35% Kontroll csoport: 30,8 %	"A" csoport: 17,6% Kontroll csoport: 20%	"A" csoport: 0% Kontroll csoport: 0%

Ez a fejlődés nemcsak a gyermekek egyéni haladását tükrözi, hanem azt is jelzi, hogy a differenciált pedagógiai megközelítés és a célzott fejlesztő módszerek hatékonyan támogatják az észlelés, érzékelés képességek kiegyenlítését.

Gondolkodás

A gondolkodás mérésének jelentősége az óvodapedagógiában, de kiváltképp a gyógypedagógiában, kiemelkedő, mivel a gondolkodási képességek fejlődése alapvetően befolyásolja a gyermekek tanulási folyamatait és a mindennapi életben való eligibilátusukat. A gondolkodás mérése lehetővé teszi a pedagógusok számára, hogy pontos képet kapjanak a gyermekek kognitív fejlődéséről, és azonosítani tudják a potenciális fejlesztési területeket. Az óvodáskorú gyermekek esetében a gondolkodási képességek, mint például a problémamegoldás, a logikai következtetés és a kreatív gondolkodás, alapvetően járulnak hozzá az önálló és sikeres majdani iskolai élethez. A gondolkodás mérése során kapott adatok értékelése és elemzése fontos alapot nyújt a differenciált oktatás megtervezéséhez, amely a hátrányos helyzetű gyermekek számára különösen jelentős, hiszen számukra is a megfelelő támogatás és fejlesztés révén a kognitív fejlődés elősegíthető.

Az 5. ábra is egyértelműen tükrözi, hogy mindkét csoport, az „A” csoport, és a Kontrollcsoport gyermekei is egyenletes fejlődést mutattak a mérések során. Azonban a kimeneti mérések ered-

ményei alapján a két csoport közötti különbség a fejlődés során nőtt, ami azt jelzi, hogy a hátrányos helyzetű gyermekek esetében a fejlődés üteme, bár folyamatos, mégsem tudta teljes mértékben kompenzálni a kezdeti hátrányokat. Ezzel együtt fontos megemlíteni, hogy a nagycsoport végére mindkét csoport elérte az iskolaérettséghez szükséges szintet, ami azt jelzi, hogy a pedagógiai beavatkozások és a differenciált fejlesztési stratégiák sikeresnek mondhatók.



5. ábra Gondolkodás (Forrás: Saját szerkesztés - DIFER mérés alapján)

Ez az eredmény, úgy gondolom, felhívja a figyelmet arra, hogy a jövőbeli fejlesztések során még inkább figyelembe kell venni a különbségeket a csoportok között. Ezen különbségek fenntartása a hátrányos helyzetű gyermekek esetében különösen fontos, hogy a jövőben elkerülhető legyen a további szakadék a különböző szociális háttérrel rendelkező gyermekek között.

Képzelet

A képzelet nemcsak a kreativitás alapját képezi, hanem alapvető szerepet játszik a problémamegoldásban, a szociális interakciókban, és a jövőbeli tervezésben is (Miller, 2017). A gyermekek képzeletének fejlesztése hozzájárul ahhoz, hogy képesek legyenek saját élményeik feldolgozására, érzelmeik kifejezésére, valamint új és innovatív ötletek generálására. A gyógypedagógiai megközelítések során a képzelet mérése különösen fontos, hiszen a hátrányos helyzetű gyermekek esetében a képzelőerő fejlődése jelentős hatással van az önértékelésükre és a szociális kapcsolataikra. Összeségében a képzelet mérése nemcsak a gyermekek kreatív potenciálját

tükrözi, hanem azok szociális és érzelmi fejlődését is, így kiemelten fontos a pedagógiai gyakorlatban.

A következőkben táblázatba foglalva ismertetem az elmúlt három év mérési eredményeit. Ezek a megközelítéssel nemcsak a mérések objektív áttekintését biztosítom, hanem a pedagógiai döntéshozatalhoz is értékes információkat tudok nyújtani.

3. táblázat Képzelet (Forrás: Saját szerkesztés - DIFER mérés alapján)

Képzelet

	2021. október	2023. január	2024. május
Korosztályának megfelelő	"A" csoport: 40% Kontroll csoport: 34,6%	"A" csoport: 41,2% Kontroll csoport: 0%	"A" csoport: 52,9% Kontroll csoport: 20%
Korosztálya alapján kiemelkedő	"A" csoport: 15% Kontroll csoport: 53,8%	"A" csoport: 23,5% Kontroll csoport: 85%	"A" csoport: 23,5% Kontroll csoport: 80%
Fejlesztésre szorul	"A" csoport: 45% Kontroll csoport: 11,5 %	"A" csoport: 35,3% Kontroll csoport: 15%	"A" csoport: 23,5% Kontroll csoport: 0%

A táblázatból jól leolvasható, hogy mindkét csoport hasonló fejlődési utat tett meg, amely kedvező jele a pedagógiai beavatkozások hatékonyságának. A fejlesztésre szoruló gyermekek száma csökkenő tendenciát mutat, ami azt jelzi, hogy a célzott fejlesztések sikeresen hozzájárultak a gyermekek fejlődéséhez. Ezzel párhuzamosan a korosztályuknak megfelelő, vagy éppen a kiemelkedő teljesítményt nyújtó gyermekek száma növekvő tendenciát mutat. Ez az irány arra utal, hogy a pedagógiai intézkedések nemcsak a hátrányos helyzetű gyermekek integrációját segítik, hanem általánosan javítják a csoport teljesítményét is, így a fejlesztések minden gyermek számára előnyösek.

Emlékezet

Az emlékezet alapvetően meghatározza a gyermekek tanulási képességeit és fejlődését. Az emlékezet, mint a kognitív folyamat, a tanulás és az információk feldolgozásának alapja, így a gyermekek fejlődésének nyomon követése során elengedhetetlen az emlékezeti képességek értékelése. Az emlékezeti funkciók fejlődése nem csupán a tudás megszerzését segíti elő, hanem a szociális interakciók és a mindennapi életben való helytállás szempontjából is kritikus szerepet játszik. A gyógypedagógia területén különösen fontos figyelmet fordítani azokra a gyermekekre, akiknél a memória fejlődése különböző okok miatt zavart szenvedhet. Az emlékezet mérése révén a pedagógusok képesek azonosítani a tanulási nehézségeket, és ennek megfelelően személyre szabott fejlesztési tervet kidolgozni, amely segíti a gyermekek előrehaladását. Ezen mérések során nem csupán a memóriakapacitás, hanem a memória típusai is vizsgálatra kerülnek, hogy átfogó képet kapjunk a gyermekek kognitív fejlődéséről.

A következőkben a mérések eredményeit mutatom be a 6. összesítő ábra segítségével, melyen mindhárom év eredményei láthatóak, figyelembe véve a két csoport közötti különbségeket és hasonlóságokat, amely segíti a pedagógiai gyakorlat javítását.



6. ábra Emlékezet (Forrás: Saját szerkesztés - DIFER mérés alapján)

Az ábra jól szemlélteti, hogy mindkét csoport jelentős fejlődést mutatott a mérések során. Megfigyelhető, hogy a bemeneti méréskor, még ha minimálisan is, de a hátrányos helyzetű csoport

jobban teljesített, mint a Kontroll csoport. Ezzel szemben a kimeneti mérés során már a Kontrollcsoport vette át a vezető pozíciót, így a fejlődési folyamat végére a nem hátrányos helyzetű gyermekek eredményei meghaladták az „A” csoport gyermekeinek eredményeit. Ez a váltás rávilágít arra, hogy a célzott fejlesztési programok hatékonyabban támogatták a Kontrollcsoport tagjait.

Figyelem

A figyelem mérése szintén kulcsfontosságú a gyermekek fejlődésének és a tanulási képességeiknek megértésében, mivel a figyelem alapvető szerepet játszik a tanulási folyamatokban és a kognitív teljesítményben. A figyelem három fő típusa – a fenntartott, a váltott és a megosztott figyelem – különböző készségeket és képességeket igényel, amelyek mindegyike elengedhetetlen a mindennapi élethez és az iskolai teljesítményhez. A mérések során különböző módszereket alkalmazunk, mint például figyelemfelkeltő feladatok, amelyek segítenek értékelni a gyermekek képességét a fókuszálásra, az információk feldolgozására és a zavaró tényezők figyelmen kívül hagyására. A mérések eredményei nemcsak a gyermekek jelenlegi figyelemképességét tükrözik, hanem a jövőbeli fejlesztési irányokat is meghatározzák.

A 7. ábrán szereplő diagramok egyértelműen mutatják, hogy mindkét csoport esetében megfigyelhető a fejlődés, hiszen a mérések során az aktuális életkori elvárások figyelembevételével végeztem el a vizsgálatokat. Mindkét csoportnak sikerült elérnie az iskolaérettség szintjét. Emellett megállapítható, hogy a két csoport közötti különbség nem növekedett mérvadóan, ami véleményem szerint arra utal, hogy a hátrányos helyzetű gyermekek fejlődése is összhangban van a nem hátrányos helyzetű csoportéval.

Képesség értékelés

Értelmi képességek

2021. október-2024. május

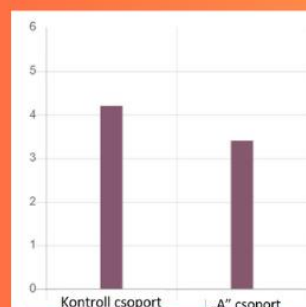
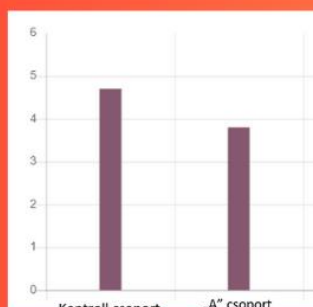
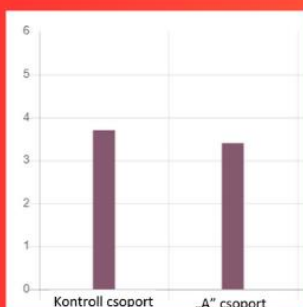
Figyelem



*2021. október

*2023. január

*2024. május



7. ábra Figyelem (Forrás: Saját szerkesztés - DIFER mérés alapján)

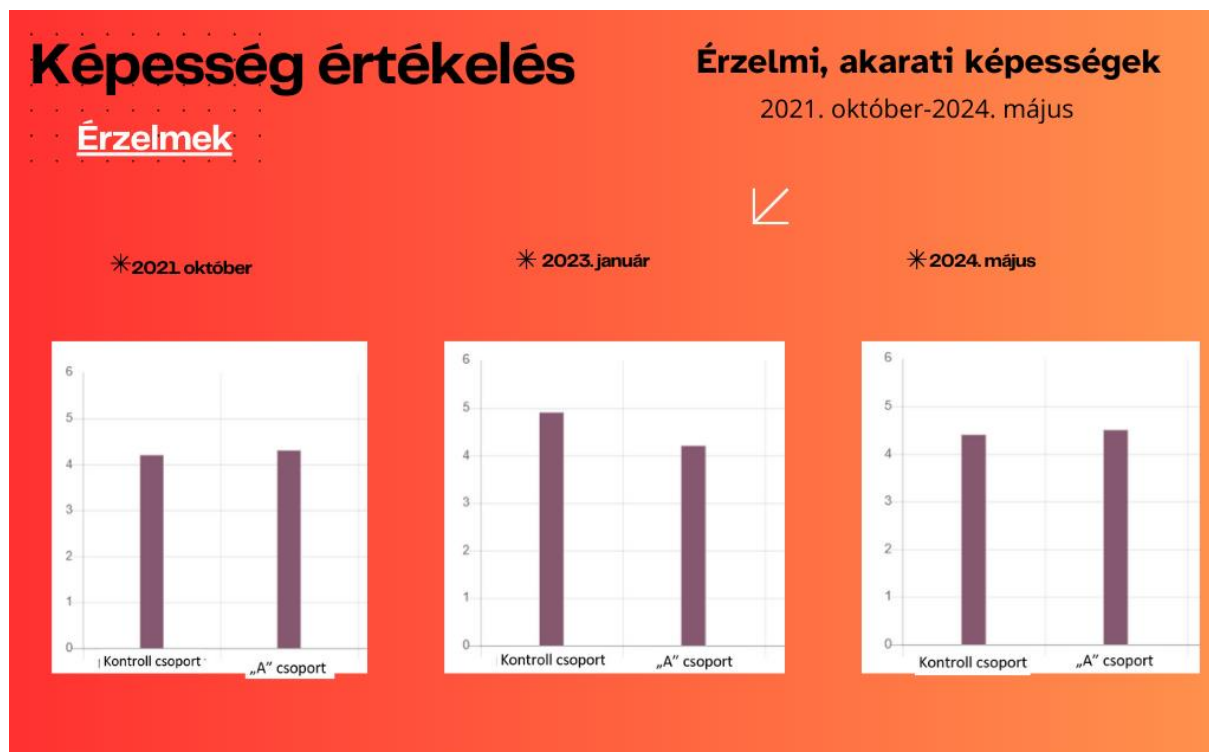
4.1.3 Érzelmi, akaratí képességek

Érzelmek

Az érzelmi intelligencia alapvetően befolyásolja a társas kapcsolatok alakulását és a tanulási folyamatokat. A gyermekek érzelmi fejlődése és az érzelmekkel való azonosulás képessége nemcsak a szociális kompetenciákra, hanem a kognitív és motoros fejlődésükre is hatással van. A megfelelő érzelmi kifejezés és az érzelmek felismerése hozzájárul a gyermekek önértékeléséhez és önbizalmuk növeléséhez, ezáltal elősegítve a harmonikus fejlődést. A mérések során fontos figyelembe venni az egyéni különbségeket, valamint a gyermekek életkorának és fejlődési szintjének megfelelő módszereket alkalmazni. Az érzelmekkel kapcsolatos mérések segíthetnek az óvodapedagógusoknak és a gyógypedagógusoknak abban, hogy pontosabb képet kapjanak a gyermekek érzelmi állapotáról, és ezáltal célzottabb fejlesztési tervet dolgozhassanak ki.

A következő ábra bemutatja, hogy a hátrányos helyzetű gyermekek fejlődése a három év során szabályos és folyamatos tendenciát mutatott. Az eredmények elemzése során megfigyelhető, hogy bár az „A” csoport kezdeti előnye a középső csoportban jelentősen átalakult, a nagycso-

port végére ismét kedvezőbb eredményeket mutattak az érzelmi fejlődés terén, a Kontrollcsoporthoz képest. Ez az irány arra utal, véleményem szerint, hogy a hátrányos helyzetű gyermekek esetében a célzott fejlesztési programok és az érzelmi intelligencia növelésére irányuló beavatkozások hatékonyan hozzájárultak a fejlődésükhöz, és lehetőséget teremtettek számukra, hogy felzárkózzanak és versenyelőnyre tegyenek szert a társadalmi integráció során.



8. ábra *Érzelme* (Forrás: Saját szerkesztés - DIFER mérés alapján)

Szabálytudat

A szabálytudat alapvetően befolyásolja a gyermekek szociális készségeinek, viselkedésének és együttműködési képességeinek fejlődését. A szabályok megértése és betartása segíti a gyermekeket abban, hogy helyesen értelmezzék társas kapcsolataikat, valamint felelősségteljesen viselkedjenek különböző helyzetekben. Ezen túlmenően a szabálytudat fejlesztése hozzájárul a gyermekek önállóságának növeléséhez, mivel az általuk elsajátított szabályok segítik őket a mindennapi tevékenységeik során, így magabiztosabban tudják kezelni a különféle helyzeteket.

Az óvodáskorú gyermekek számára a szabályok tanulmányozása és azok alkalmazása nem csupán egy intellektuális feladat, hanem egy komplex érzelmi és szociális folyamat, amely során a gyerekek saját identitásukat is formálják. Gyógyypedagógiai szempontból különösen fontos, hogy a hátrányos helyzetű vagy különböző fejlődési zavarokkal küzdő gyermekek számára a szabályok megértése és alkalmazása egyenlő esélyeket biztosítson a társadalmi integráció so-

rán. A szabálytudat mérésének folyamatában figyelembe kell venni a gyermekek egyéni fejlődési ütemét és az eltérő igényeket, hogy a fejlesztési programok a lehető legnagyobb hatékonysággal járuljanak hozzá a gyermekek fejlődéséhez.

Ezek az okok indokolják a szabálytudat mérésének fontosságát, mivel az eredmények segítségével nyomon követhetjük a gyermekek fejlődését és célzottan beavatkozhatunk a szükséges területeken, ezzel elősegítve a harmonikus fejlődést és a sikeres társadalmi integrációt.

A 9. ábra jól szemlélteti, hogy a szabálytudat mindkét csoport esetében kialakulóban van. Az eredmények fejlődést mutatnak, amely azt jelzi, hogy mindkét csoport elérte az iskolaérettség ezen kritériumait a nagycsoport végére. A két csoport közötti különbség minimális, amely elsősorban a létszám eltéréséből adódik, így elhanyagolhatónak tekinthető. Ebből következően megállapítható, hogy a kimeneti mérések során azonos eredményeket produkáltak a csoportok.



9. ábra Szabálytudat (Forrás: Saját szerkesztés - DIFER mérés alapján)

4.1.4 Szocializációs képességek

Énkép

Az énkép vizsgálata kiemelkedő jelentőséggel bír a gyermekek fejlődésében, mivel alapvetően meghatározza, hogyan viszonyulnak önmagukhoz, másokhoz és a környezetükhöz. A pozitív énkép hozzájárul a gyermekek önértékeléséhez, önbizalmukhoz, valamint a társas kapcsolatok kialakításához és fenntartásához. Az énkép folyamatos fejlődése és stabilitása elengedhetetlen a gyermekek szociális és érzelmi fejlődéséhez, ezért fontos, hogy az óvodai nevelés keretein belül megfelelő figyelmet kapjon. A pedagógiai gyakorlatban a gyermekek énképének vizsgálata segíthet abban, hogy a pedagógusok pontosabb képet kapjanak a gyermekek fejlődési szükségleteiről, és ennek megfelelően alakíthassák a fejlesztési programokat (Fenyvesi, 2015).

A 10. ábrán a három év eredményeit mutatom be, egymás mellett, mindkét csoportra értendően. Az ábra jól szemlélteti, hogy mindkét csoport fejlődése folyamatos, egymással párhuzamosan haladva mutat előrehaladást. A bemeneti és a kimeneti eredmények alapján megfigyelhető, hogy a gyermekek mindkét csoportban hasonló mértékben fejlődtek, követve az életkori sajátosságoknak megfelelő ütemet.

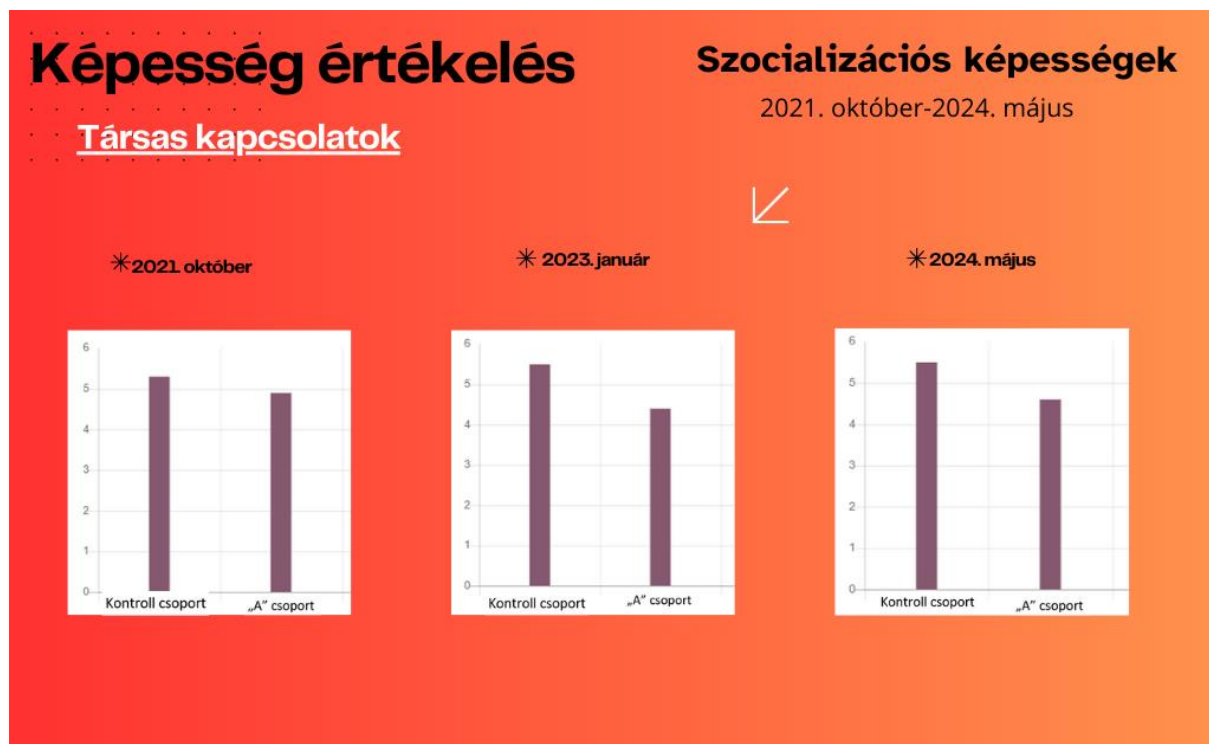


10. ábra Énkép (Forrás: Saját szerkesztés - DIFER mérés alapján)

Társas kapcsolatok

A társas kapcsolatok mérésének bevezetése különösen fontos, mivel a gyermekek szociális készségei nagymértékben befolyásolják az óvodai életük során kialakított kapcsolataikat, közösségbe való beilleszkedésüket, valamint érzelmi és társas fejlődésüket. A társas kapcsolatok minősége és a közösséghez való kapcsolódás képessége az iskolás korra való alkalmasság egyik alapvető feltétele, mely hatással van a gyermek későbbi tanulási folyamataira és önértékelésére is. Ennek mérésére szolgáló módszerek lehetőséget biztosítanak a pedagógusok számára, hogy felismerjék a gyermekek közösségi életben mutatott viselkedésmintáit, valamint segítsék őket a harmonikus szociális fejlődésben és a szükséges szociális kompetenciák kialakításában (Hegedűs, 2019).

A 11. ábra szemléletesen bemutatja, hogy a vizsgált hároméves időszak alatt mindkét csoport – a hátrányos helyzetű és a Kontrollcsoport – következetes fejlődést mutatott, és elérte a koruk szerinti, megfelelő szintet az adott készségek tekintetében. A kezdeti különbségek, amelyek a két csoport között fennálltak, a fejlesztések ellenére is állandóan jelen voltak, azaz a két csoport fejlődése folyamatosan párhuzamosan haladt, anélkül, hogy az eltérés mérvadónan csökkent volna.



11. ábra Társas kapcsolatok (Forrás: Saját szerkesztés - DIFER mérés alapján)

A fenti eredmény arra utalhat, véleményem szerint, hogy bár a hátrányos helyzetű gyermekek fejlesztésre irányuló támogatása segíthet abban, hogy a gyermekek képességeikben elérjék a megfelelő életkori szintet, a szocioökonómiai háttérbeli különbségek hatása továbbra is jelen van. A folyamatos fejlődés ugyanakkor igazolja, hogy a megfelelő pedagógiai módszerek, az individuális fejlesztési tervek és a támogató környezet mindkét csoport esetében elősegítették az életkori elvárások teljesítését.

4.1.5 Anyanyelvi képességek

Kommunikációs képesség

A kommunikációs képességek mérése is kiemelt jelentőségű az óvodás korú gyermekek fejlődésének nyomon követése során, mivel a szóbeli és nonverbális kommunikáció alapvető szerepet játszik a társas kapcsolatok kialakításában és a közösségben való sikeres részvételben. Az óvodai évek során elsajátított kommunikációs készségek elősegítik a gyermekek későbbi iskolai és szociális sikerességét, mivel a hatékony önkifejezés és az aktív hallgatás alapjai már ebben az időszakban kialakulnak. A kommunikáció fejlődése nemcsak a szociális kapcsolatok szempontjából fontos, hanem jelentős hatással van a gyermekek kognitív és érzelmi fejlődésére is. A kommunikációs képességek fejlesztése során kialakulnak azok az önkifejezési formák, amelyek segítenek a gyermekeknek saját érzéseik, gondolataik és igényeik megértésében és mások számára történő közvetítésében. Ez a készség különösen fontos a hátrányos helyzetű gyermekek esetében, akik gyakran kevesebb szociális és nyelvi ingert kapnak otthon, így az óvodai fejlesztés kiemelkedő szereppel bír (Gombos, 2019). Jelen mérések módszerei lehetőséget biztosítanak, hogy a pedagógusok felismerjék a fejlődési eltéréseket és célzott támogatást nyújtsanak a gyermekek egyéni szükségleteihez igazodva. Ennek köszönhetően a gyermekek nemcsak nyelvi, hanem metakommunikációs képességeiket is fejleszthetik, melyek később az iskolai beilleszkedés és a társas életben való boldogulás alapjául szolgálnak.

A következő eredményeket egy átfogó táblázat segítségével mutatom be, amely lehetőséget nyújt arra, hogy részletesen áttekintsük az egyes csoportok teljesítményét, és pontos képet kapjunk a fejlődési különbségekről. A táblázat vizuálisan is rávilágít azokra a finom eltérésekre, amelyeket más módszerekkel nehezebb lenne megmutatni. Kiemelkedően fontos ezen adatok rendszerezése és értékelése, mivel így láthatóvá válik a két csoport közötti különbség mértéke ezen a specifikus fejlesztési területen.

Kommunikációs képességek

	2021. október	2023. január	2024. május
Korosztályának megfelelő	"A" csoport: 35% Kontroll csoport: 34,6%	"A" csoport: 23,5% Kontroll csoport: 24%	"A" csoport: 47,1% Kontroll csoport: 0%
Korosztálya alapján kiemelkedő	"A" csoport: 35% Kontroll csoport: 57,7%	"A" csoport: 47,1% Kontroll csoport: 68%	"A" csoport: 29,4% Kontroll csoport: 95%
Fejlesztésre szorul	"A" csoport: 30% Kontroll csoport: 7,7 %	"A" csoport: 29,4% Kontroll csoport: 8%	"A" csoport: 23,5% Kontroll csoport: 5%

A mérési eredmények azt mutatják, hogy a hátrányos helyzetű gyermekek teljesítménye jelentős mértékben elmarad a Kontrollcsoportbeli gyermekekéhez képest. A különbségek főként a hátrányos helyzetből adódó eltérő környezeti hatások és lehetőségek következményeként alakulnak ki, amelyek befolyásolják a gyermekek kognitív és szociális képességeit. A táblázatból egyértelműen látszik, hogy míg a Kontrollcsoport tagjai rendszerint elérik, sőt túl is szárnyalják az életkoruknak megfelelő szintet, addig az „A” csoportbeli gyermekek esetében ezek az eredmények elmaradnak a kívánt szinttől.

Beszédészlelés

A beszédészlelés vizsgálata különösen fontos az óvodai fejlesztés folyamatában, hiszen a gyermekek nyelvi és kommunikációs készségeinek fejlődése szorosan összefügg beszédészlelési képességeikkel. A beszédészlelés megfelelő fejlettsége alapvetően befolyásolja a gyermekek nyelvi megértését, a szókincs bővülését, valamint az olvasás-, és az írástanuláshoz szükséges előfeltételek kialakulását. A DIFER mérési rendszer ebben az összefüggésben azért különösen fontos, mert lehetőséget ad arra, hogy feltárjuk az esetleges lemaradásokat ezen a téren is (Józsa et al. 2016).

A 12. ábrán bemutatott eredmények szemléltetik mindkét csoport hároméves fejlődési pályáját a beszédészlelési képességek terén. Mind a Kontrollcsoportba tartozó, mind az „A” csoport esetében jelentős előrelépés tapasztalható, azonban a fejlődés üteme és az elért eredmények között

lényeges különbségek figyelhetők meg. A kiindulási mérések alkalmával a hátrányos helyzetű gyermekek lényegesen magasabb teljesítményt értek el, mint a Kontrollcsoport, ám az idő múlásával és a fejlesztési időszak során a két csoport közötti fejlődési ütem eltérő képet mutatott.



12. ábra Beszédészlelés (Forrás: Saját szerkesztés - DIFER mérés alapján)

A három év alatt, a nagycsoport végére a Kontrollcsoport gyermekei intenzívebb fejlődési pályát jártak be, amely által végül jelentős előnyre tettek szert. Fejlődésük az utolsó időszakban különösen markáns, ami arra enged következtetni, hogy ebben a periódusban az alkalmazott pedagógiai módszerek, a fejlesztő tevékenységek és az óvodai támogató környezet különösen hatékonyan támogatták a gyermekek képességeinek kibontakozását. Ezzel szemben a hátrányos helyzetű gyermekek fejlődése egyenletesebb, ám kevésbé intenzív maradt, amely részben az őket érintő külső tényezőkkel, valamint a szociokulturális hátrányok hatásával magyarázható.

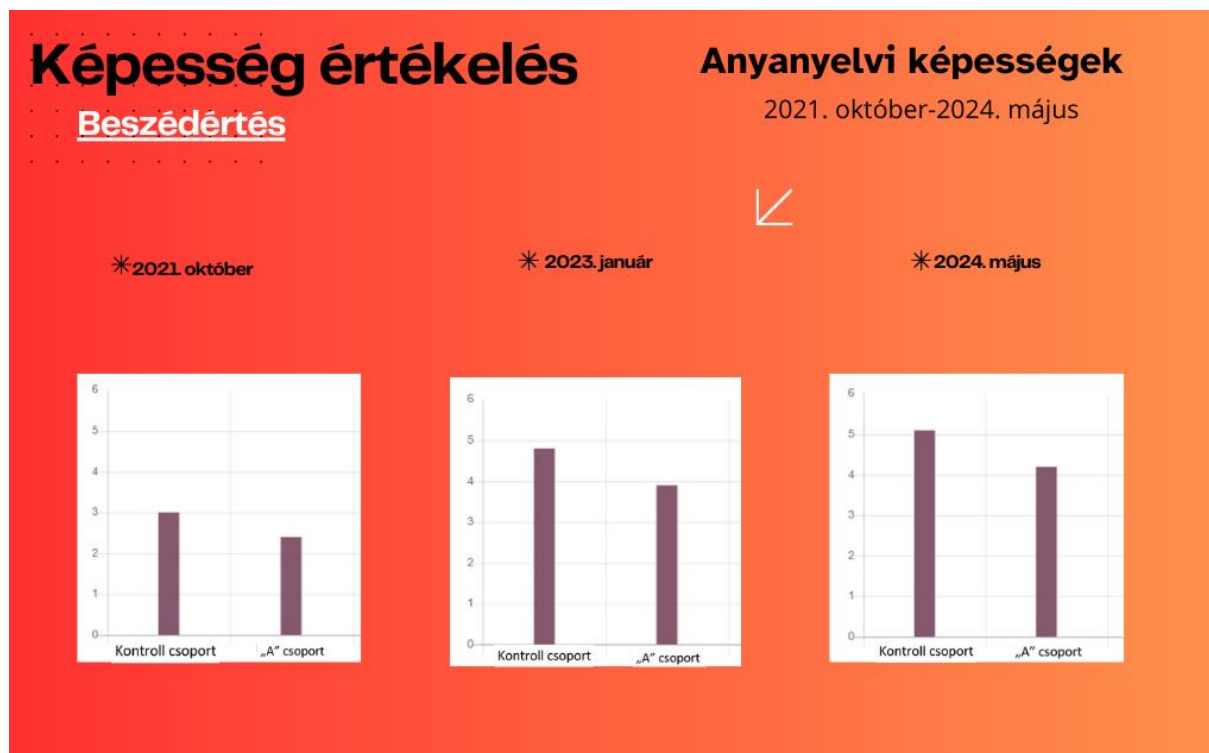
Beszédértés

A beszédértés, amely a beszéd megértésének képességét jelenti, alapvető készség a gyermekek kommunikációs kompetenciájának, szociális kapcsolataik alakításának és kognitív fejlődésüknek szempontjából. A megfelelő beszédértés nem csupán a verbális kommunikáció alapjait képezi, hanem elengedhetetlen a tanulási folyamatok során is, hiszen a gyermekek számára a környezetükből származó információk értelmezése és feldolgozása elengedhetetlen a sikeres integrációhoz és az óvodai közösségbe való beilleszkedéshez. A beszédértés mérésére szolgáló

eszközök közül a DIFER kiemelkedő szerepet játszik a gyermekek fejlődésének nyomon követésében. A DIFER nemcsak a beszédértés, hanem a nyelvi készségek széles spektrumának értékelésére is alkalmas, lehetővé téve a pedagógusok számára, hogy átfogó képet kapjanak a gyermekek egyéni fejlődési pályáiról (Józsa et al. 2016).

A beszédértés vizsgálata különösen fontos a hátrányos helyzetű gyermekek esetében, akik gyakran szociokulturális hátrányokkal küzdenek, és ennek következtében eltérő mértékű nyelvi fejlődésen mennek keresztül. Az óvodai környezetben történő korai diagnózis lehetővé teszi a pedagógus számára, hogy időben észlelje a nyelvi nehézségeket, és megfelelő támogatást nyújtson a gyermekek számára. A beszédértés fejlesztése a gyermekek általános fejlődése szempontjából is kiemelt jelentőséggel bír.

A 13. ábra a mérési eredményeim vizuális megjelenítésével kiemeli, hogy mindkét csoport jelentős fejlődést mutatott a három év során, tükrözve a fejlődésüket az óvodáskor végére elvárható iskolaérettségi szinten. Az ábrán látható adatok azt bizonyítják, hogy a gyermekek a kezdeti állapotuktól kiindulva, az adott területen végzett célzott fejlesztések következtében, folyamatos és pozitív irányú változásokon mentek keresztül. A mérések alapján megállapítható, hogy a gyermekek, az adott területen elérték az iskolaérettséghez szükséges minimum elvárásokat, amely a következő lépcsőfokra való felkészülésük szempontjából alapvető fontosságú.



13. ábra Beszédértés (Forrás: Saját szerkesztés - DIFER mérés alapján)

Bár a két csoport közötti kezdeti különbségek megmaradtak, ezek az eltérések a kimeneti mérések fényében már nem tekinthetők relevánsnak az iskolaérettség szempontjából. Ennek fényében megállapítható, hogy a fejlődés mértéke és iránya mindkét csoport esetében kedvező volt, és a különbségek a kognitív és a szociális készségek szintjén nem akadályozzák a gyermekek további tanulási folyamatait. A pedagógiai megközelítés célja, hogy a gyermekek egyéni fejlődését támogassa, és biztosítsa számukra azokat az eszközöket, amelyek révén magabiztosan léphetnek majd be az iskolai környezetbe.

4.2 Kvalitatív kutatás – pedagógus interjú

Az interjúk célja az volt, hogy átfogó képet nyújtson a pedagógusok tapasztalatairól, véleményeiről és javaslatairól hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatásának folyamatában. Az interjúk során megfogalmazott válaszok jól tükrözik a hátrányos helyzetű gyermekek fejlesztésének sokrétű kihívásait és lehetőségeit. A 4. számú melléklet tartalmazza az interjúkérdéseimet.

A pedagógusok által megfogalmazott válaszok hangsúlyozzák a hátrányos helyzetű gyermekek fejlődésének elősegítésében betöltött szerepet. A szülők bevonása a gyermekek fejlődési folyamataiba alapvetően fontos, mivel ők a gyermekek elsődleges támogatói, és az otthoni környezet közvetlen hatással van a gyermekek szociális és érzelmi fejlődésére (Ranschburg, 2012). A pedagógusok elmondása szerint a szülőkkel való nyílt és folyamatos kommunikáció képes segíteni abban, hogy a gyermekek fejlesztési igényeit pontosan megértsék, és ezáltal hatékonyabb támogatást nyújtsanak számukra.

Az interjúk alapján világossá vált, hogy a gyermekek egyéni fejlődési igényeinek figyelembevétele elengedhetetlen a hátrányos helyzetű csoportok felzárkóztatásában. A pedagógusok különböző módszereket alkalmaznak a gyermekek erősségeinek és gyengeségeinek feltérképezésére, beleértve az egyéni foglalkozások szervezését és a differenciált oktatási formák bevezetését. Ezen kívül a fejlődési értékelések és megfigyelések révén a pedagógusok folyamatosan módosítják a programokat, hogy azok illeszkedjenek a gyermekek aktuális igényeihez. A válaszadók a hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatását nagy mértékben a közösségi programok és a szülői támogatás bővítésével látják javíthatónak. A pedagógusok hangsúlyozták, hogy a közösségi tevékenységek nemcsak a gyermekek szociális készségeit fejlesztik, hanem hozzá-

járulnak a családok közötti kapcsolatok erősödéséhez is. A különböző szakemberek, mint például szociális munkások és pszichológusok bevonása szintén fontos elem, amely komplex támogatást nyújthat a gyermekek számára.

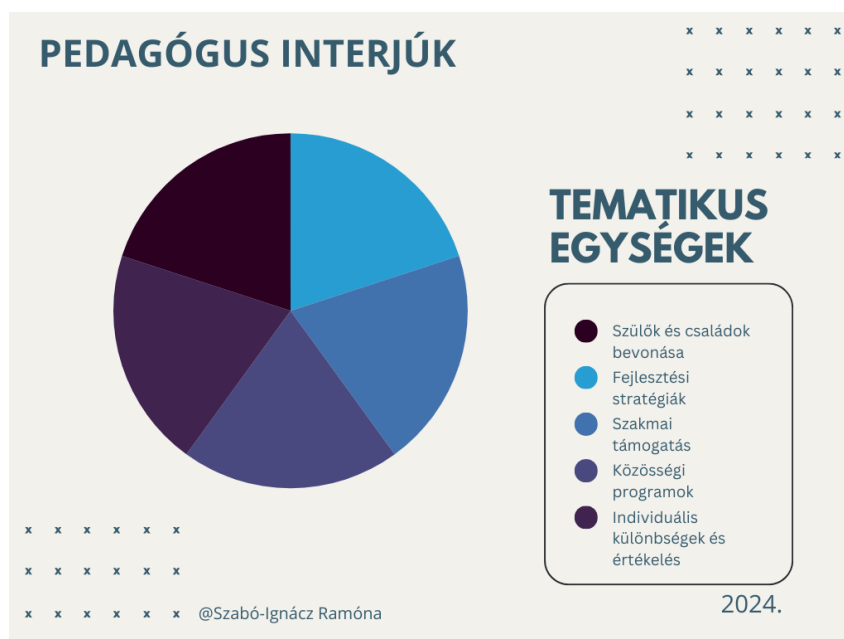
A beszélgetések során megfogalmazott javaslatok közé tartozik a pedagógusok folyamatos szakmai fejlődésének biztosítása, hogy a legújabb módszereket és megközelítéseket tudják alkalmazni a hátrányos helyzetű gyermekek támogatásában. Továbbá a helyi közösségek aktívabb bevonása is hangsúlyos szerepet játszik a gyermekek fejlődésében, hiszen a közösség támogatása hozzájárul a gyermekek önbizalmának növeléséhez és szociális érettségük javításához.

A pedagógusokkal készített interjúk tematikus elemzése

Ez a módszer különösen alkalmas a pedagógiai szempontok széles spektrumának feltérképezésére, valamint a gyermekek fejlődésének és támogatásának komplexitásának megértésére.

❖ Tematikus egységek kialakítása

A interjúban kapott válaszok alapján a pedagógusok válaszait öt téma köré csoportosítottam, amit a 14. ábrán szemléltetek:



14. ábra Tematikus egységek (Forrás: Saját szerkesztés - Pedagógus interjúk alapján)

• *Szülők és családok bevonása*

Valamennyi pedagógus válasza egyértelműen kiemelték a szülői együttműködés fontosságát a hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatásában. Számos pedagógus hang-

súlyozta, hogy a szülők aktív bevonása elengedhetetlen a gyermekek fejlődési folyamatában, mivel a szülők képesek megosztani a gyermekek otthoni környezetéről birtokukban lévő információkat, amelyek segíthetik a pedagógiai gyakorlatot. A válaszadók javasolták a rendszeres kommunikációs fórumok, szülői értekezletek és workshopok szervezését, amelyek elősegítik a szülők tájékoztatását és részvételét.

- *Fejlesztési stratégiák*

A pedagógusok által alkalmazott fejlesztési stratégiák széles spektrumot öleltek fel, a differenciált oktatástól a közösségi tevékenységek integrálásáig. Az interjúk alapján megállapítható, hogy a pedagógusok figyelembe veszik a gyermekek egyéni fejlődési igényeit, és a tanulási környezetet úgy alakítják, hogy az minden gyermek számára elérhető és támogató legyen. Különböző módszereket alkalmaznak, mint például játékos tanulási formák, amelyek elősegítik a szociális készségek fejlődését, és javítják a gyermekek iskolai teljesítményét.

- *Szakmai támogatás és fejlesztés*

A válaszadók egyöntetűen hangsúlyozták, hogy a pedagógusok folyamatos szakmai fejlődése kulcsfontosságú a hátrányos helyzetű gyermekek hatékony támogatásában. A szakmai továbbképzések, workshopok és szemináriumok rendszeres látogatása lehetőséget biztosít a pedagógusok számára, hogy naprakész tudással rendelkezzenek a legújabb pedagógiai módszerekről és gyakorlatokról. Ezen kívül a pedagógusok közötti tapasztalatcsere is fontos, mivel ez segíthet az új megközelítések bevezetésében.

- *Közösségi programok*

A pedagógusok tapasztalatai szerint, valamennyiük megfogalmazta, hogy a közösségi programok jelentős szerepet játszanak a hátrányos helyzetű gyermekek szociális készségeinek fejlesztésében. Az interjúk során többen is említették, hogy a közösségi tevékenységek, mint például a közös játék, a kulturális programok és a közös tanulási lehetőségek elősegítik a gyermekek közötti kapcsolatok kialakulását és megerősödését. A közösségi programok nemcsak a gyermekek, hanem a családok közötti kapcsolatok erősítését is segítik, ami szintén fontos a gyermekek szociális fejlődése szempontjából.

- *Individuális különbségek és értékelés*

A pedagógusok mindannyian kiemelték, hogy a hátrányos helyzetű gyermekek esetében az egyéni különbségek figyelembevétele elengedhetetlen a hatékony felzárkóztatás érdekében. Az értékelés során nemcsak a gyermekek tanulmányi teljesítményét, hanem

szociális és érzelmi fejlődését is figyelembe kell venni. A pedagógusok a fejlődés nyomon követésére különböző módszereket alkalmaznak, mint például a megfigyelések, portfóliók és az érzelmi intelligencia tesztelése.

Összeségében a kérdőív alapján elmondható, hogy a hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatása komplex feladat, amely multidiszciplináris megközelítést igényel. A pedagógusok elkötelezettsége, a szülők aktív részvétele és a közösségi támogatás együttesen biztosíthatja, hogy a gyermekek sikeresen integrálódjanak a társadalomba, és elérjék a kívánt fejlődési szintet. A javasolt intézkedések és a pedagógiai gyakorlat folyamatos fejlesztése hozzájárulhat a hátrányos helyzetű gyermekek optimális fejlődéséhez, ezáltal segítve őket a későbbi iskolai teljesítményük javításában.

5 Következtetések és javaslatok

A hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatása kiemelt fontosságú terület a pedagógiai gyakorlatban, mivel ezen gyermekek sikeres iskolai integrációja és szociális fejlődése alapvetően meghatározza jövőbeli tanulmányi-, és életpályájukat. Szakdolgozatom célja a hátrányos helyzetű gyermekek fejlődésének nyomon követése és a pedagógiai gyakorlatok értékelése volt. A kutatásomra kapott válaszok szerint, amennyiben a hátrányos helyzetű gyermekek azonos időkereten belül ugyanolyan színvonalú és mértékű fejlesztésben részesülnek, mint nem hátrányos helyzetű társaik, úgy képesek hasonló szintű fejlődést elérni. Ennek megvalósítása komplex és sokrétű pedagógiai megközelítést igényel.

A kutatás során a hátrányos helyzetű gyermekek fejlődését figyelembe véve a mérések és értékelések eredményeit elemeztem. A felmérések során szerzett adatok azt mutatták, hogy a hátrányos helyzetű gyermekek is folyamatos fejlődést mutatnak az óvodáskor végére, azonban a kontrollcsoporthoz képest a fejlődés mértéke és intenzitása eltérő volt. Az eredmények alapján megállapítható, hogy a hátrányos helyzetű gyermekek kezdeti előnye, ha volt is, a nagycsoport végére megfordult, és a kontrollcsoport jelentős előnyre tett szert. Ez arra enged következtetni, hogy bár a hátrányos helyzetű gyermekek is mérhetően fejlődtek, a kontrollcsoport fejlődési üteme nagyobb mértékű volt.

A mérések során különös figyelmet fordítottam a szociális készségekre, érzelmi intelligenciára és a kommunikációs képességekre is. E területeken a hátrányos helyzetű gyermekek fejlődése szintén folyamatos volt, azonban a szociális interakciók terén és a közösségi beilleszkedés szempontjából még mindig akadályokkal kellett szembenézniük. A különbségek a két csoport

között a szociális kompetenciákban különösen szembetűnőek voltak, amely a hátrányos helyzetű gyermekek alacsonyabb szociális támogatottságának tudható be.

Kutatásaim eredményei alapján javaslom, hogy a hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatása érdekében a következő lépésekre mindenképpen szükség van:

- I. Differenciált pedagógiai megközelítések alkalmazása
- II. Szülők bevonása és közösségi programok szervezése
- III. Szakmai fejlődés és támogatás biztosítása a pedagógusok számára
- IV. Holisztikus értékelési módszerek bevezetése
- V. Célzott intervenciós programok kidolgozása

A hátrányos helyzetű gyermekek alacsonyabb teljesítménye számos tényezőre vezethető vissza, amelyek kölcsönhatásban állnak egymással. Az alábbi ábrán bemutatok néhány lehetséges okot ezek közül, melyek pontosabb megismerése, a velük való foglalkozás fontos részét képezheti a jövőbeni kutatásaimnak a témában.



15. ábra Háttértényezők (Forrás: Saját szerkesztés - 2024.)

A hátrányos helyzetű gyermekek alacsonyabb teljesítményének okainak feltárására irányuló kutatások folytatása elengedhetetlen. Terveim között szerepel, elkövetkező tanulmányaim, továbbképzéseim és munkásságom során, a következő kutatási irányok kidolgozása:

- Hosszútávú longitudinális tanulmányok: a gyermekek fejlődésének nyomon követése a korai évek során, egészen az iskolai életük végéig, lehetővé tenné a hosszú távú hatások és a különböző tényezők kölcsönhatásainak megértését.
- Kvalitatív kutatások: a szülők, a pedagógusok és a gyermekek tapasztalatainak mélyebb megértése érdekében kvalitatív kutatások, például interjúk és fókuszcsoportok alkalmazása, hogy az érintettek perspektíváit is figyelembe vehessük.
- Intervenciós programok hatékonyságának vizsgálata: a különböző intervenciós programok, amelyek célja a hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatása, hatékonyságának vizsgálata segíthet a legjobb gyakorlatok azonosításában és a pedagógiai stratégiák fejlesztésében.
- Többdimenziós megközelítések: a kutatások során érdemes figyelembe venni a szociális, gazdasági, kulturális és környezeti tényezők összefüggéseit, mivel ezek mind hatással vannak a gyermekek fejlődésére.

Összességében elmondható, hogy a hipotézisem, mi szerint amennyiben a hátrányos helyzetű gyermekek azonos időkereten belül ugyanolyan színvonalú és mértékű fejlesztésben részesülnek, mint nem hátrányos helyzetű társaik, úgy képesek hasonló szintű fejlődést elérni, a bemutatott eredmények alapján igazolást nyert, a Nagykanizsai Központi Óvoda Miklósfai Tagóvodájában vizsgált gyermekek esetében. A fejlődés egyértelműen nyomon követhető és dokumentálható mindkét vizsgált csoport esetében.

6 Összefoglalás

Szakdolgozatommal szerettem volna rávilágítani arra, hogy a hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatása nemcsak társadalmi szempontból, hanem pedagógiai és fejlesztő szempontból is alapvető jelentőséggel bír. Az eredményeim megerősítették, hogy amennyiben az óvodai környezetben biztosítottak a megfelelő fejlesztési lehetőségek, a hátrányos helyzetű gyermekek számára is elérhető a korosztályos fejlődési szint és az iskolai alkalmasság.

Kutatásom alapfeltételezése az volt, hogy a hátrányos helyzetű gyermekek, amennyiben hasonló mértékű és minőségű fejlesztésben részesülnek, mint a nem hátrányos helyzetű társaik, képesek elérni a korosztályuknak megfelelő fejlődési szintet, és mérhetően fejlődnek az egyes

képességterületeken. Ennek ellenőrzésére a DIFER (Diagnosztikus Fejlődésvizsgáló Rendszer) méréseit alkalmaztam, melyek az egyes alapvető készségek fejlettségét kvantitatívan vizsgálják. A mérések segítségével részletesen felmértem mindkét, a hátrányos helyzetű, és a kontrollcsoport képességeit, teljes óvodai idejük, három nevelési és folyamán végig, kötött időpontokban, nevelési évente kétszer, az összes fontos fejlődési dimenzióban, beleértve a finommotorika, a téri tájékozódás, a reakcióképesség, a beszédészlelés-, és értés, valamint az érzelmi és társas készségek területét is. Az eredmények azt mutatták, hogy a hátrányos helyzetű gyermekek azonos fejlesztési időkeretben és feltételek mellett jelentős fejlődést értek el a különböző készségterületeken, és a legtöbb esetben megközelítették a kontrollcsoport eredményeit.

A kutatás kvalitatív részeként az óvodapedagógusokkal és gyógypedagógusokkal készült interjúk fontos kiegészítő információkkal szolgáltak a hátrányos helyzetű gyermekek fejlesztésének gyakorlatáról és a pedagógusok tapasztalatairól.

Kutatásaim eredményei egyértelműen alátámasztják, hogy a hátrányos helyzetű gyermekek megfelelő fejlesztés mellett, képesek elérni a korosztályos követelmények szintjét, és nem maradnak el jelentősen a társaiktól. A mérések alapján kapott adatok és a pedagógusok visszajelzései egyaránt arra mutatnak, hogy az egyenlő esélyek biztosítása és a korai intervenció eredményes felzárkózást eredményezhet ezen gyermekek számára.

Összegzésként megállapítható, hogy a kutatás eredményei fontos információkat nyújtanak az óvodai felzárkóztatási programok hatékonyságáról, kifejezetten Nagykanizsa Központi Óvoda Miklósfai Tagóvodája esetében, és rámutatnak arra, hogy a hátrányos helyzetű gyermekek megfelelő fejlesztéssel valóban képesek behozni kezdeti hátrányaikat.

„Genetikai háttérünk és neveltetésünk hatalmas különbségei nagyon egyenlőtlen pozícióba helyeznek minket. Mégis, gyakorlati lépéseket tehetünk azért, hogy ezeket a különbségeket minimalizáljuk, és ezáltal mindenki kihasználhassa az összes benne rejlő potenciált. Amikor embertársainkról, különösen, ha gyermekeinkről van szó, nem az „úszik, vagy elsüllyed”, hanem az „úszik, vagy megmentjük” lehetősége között kellene választanunk.

Bill Sullivan

7 Irodalomjegyzék

- 1997. évi XXXI. TÖRVÉNY <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700031.tv> (utolsó letöltés: 2024.11.02.)
- 2003. évi CXXV. TÖRVÉNY <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0300125.tv> (utolsó letöltés: 2024.11.02.)
- BALLA-PERDUK, SZ., R. (2022): Érzelmi intelligencia fejlesztése az óvodában. Beregszász. <https://n9.cl/vvg7k> (utolsó letöltés: 2024.11.02.)
- BALÁS, G. – BARANYAI, Zs. – HERCZEG, B. – JAKAB, G. (2016): Biztos Kezdet program hatásvizsgálata. https://hetfa.hu/wp-content/uploads/hetfa_biztoskezdet_zarotanulmany0210.pdf (utolsó letöltés: 2024.11.02.)
- BÁLINT, É. – ZSOLDOS, I. (2023): Óvodapedagógusok fejlesztéséről. Magyar Pedagógia, 123(4), 209-226. old.
- BARNÉNÉ, L., M. (2009): Az egyéni bánásmód és a differenciált fejlesztés alapja és tevékenységeinek segítése. <https://n9.cl/7ope1> (utolsó letöltés: 2024.11.02.)
- BELL, S. (2010): Project-Based Learning for the 21th Century: Skills for the Future. The Clearing House, 83(2), 39-43.
- BENCÉNÉ, F., A., A. – PÓNYA, G. (2022): A szülői bevonódottság hatása a gyermekek iskolai teljesítésére. Danubius Noster X. évf. 2022/4. sz. 7-22. old.
- BODNÁR, E. (2018): Kooperatív tanulási módszerek alkalmazása az óvodában. Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat. 12(4), 34-51. old.
- BÖDDI, Zs. (2019): Társas interakciók megfigyeléses vizsgálata integráló óvodai csoportokban. Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat, 7. évf., 2-3. sz., 28-44. old.
- CASEL (2020): What is SEL? <https://casel.org/fundamentals-of-sel/> (utolsó letöltés: 2024.11.02.)
- CSÁNYI, M. (2015): Egyéni fejlesztési terv. Különleges Bánásmód, I. évf. 2015/4., 77-100. old.
- ECCLES, J. S. - HAROLD, R. D. (1993): Family involvement in children's and adolescents' schooling. Family school links: How they affect children's learning. <http://education-webfiles.s3-website-us-west-2.amazonaws.com/arp/garp/articles/eccles96i.pdf> (utolsó letöltés: 2024.11.02.)
- ENGLER, Á. (na): A család szerepe az eredményes életpálya kialakításában <https://www.háromkiralyfi.hu/upload/files/Engler-Csalad-szerepe-Kapocs.pdf> (utolsó letöltés: 2024.11.02.)

- ENSZ GYERMEKJOGI EGYEZMÉNY <https://unicef.hu/wp-content/uploads/2014/10/ENSZ-egyezm%C3%A9ny-a-gyermekek-jogair%C3%B3l.pdf> (utolsó letöltés: 2024.11.02)
- EURÓPAI SZOCIÁLIS ALAP (2018) <https://n9.cl/ilg7ik> (utolsó letöltés: 2024.11.02.)
- EURÓPAI UNIÓ ALAPJOGI CHARTÁJA <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT> (utolsó letöltés: 2024.11.02.)
- EUROPEAN COMMISSION (2018): Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning. Luxembourg, Publications Office of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018H0604%2801%29> (utolsó letöltés: 2024.11.02.)
- EUROPEAN COMMISSION (2020): Digital Education Action Plan (2021-2027). Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- FERGE, ZS. (2000): A társadalom pereme és az emberi méltóság. Esély 2000/1, 42-48. old
- FUCSKÓ, M. (2021): A felzárkóztatás módszertana. Metszetek. <https://n9.cl/v0bsd> (utolsó letöltés: 2024.11.02.)
- GOMBOS, K. (2019): Anyanyelvi készségek fejlesztése az óvodában. Debrecen. Debreceni Egyetemi Kiadó.
- GORDON, R. A. (2013): Effective practices in early childhood education. Building a Foundation, 5th edition. Pearson. University of Washington.
- GUBCSÓ, K. (2020): Inkluzív pedagógia. Acta Carolus Robertus 10(1), 57-67. old.
- HAJDU, T. – KERTESI, G. (2021): Statisztikai jelentés a gyermekegészség állapotáról Magyarországon a 21. sz. második felében. <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2021/02/CERSIEWP202108-1.pdf> (utolsó letöltés: 2024.11.02.)
- HAVLIKÉ, R. A. (2022): A személyre szabott nevelés az óvodai nevelésben. Módszertani Közlemények, 62. évf. 2. szám. 57-67. old.
- HEGEDŰS, SZ. (2019): A szociális és az érzelmi kompetencia összetevőinek fejlesztésére irányuló néhány program a nemzetközi és a hazai gyakorlatban. Iskolakultúra. 29. évf., 2019/9. sz., 21-37. old.
- JÁNK, I. (2017): Nyelvi hátrány és diszkrimináció az iskolában. Szociológiai Szemle 27 (3), 27-47. old. https://szociologia.hu/dynamic/27_47_oldal.pdf (utolsó letöltés: 2024.11.02.)
- JOHNSON, D., W. – JOHNSON, R., T. (2009): An Educational Psychology Success Story: Social Interdependence Theory and Cooperative Learning. Educational Researcher, 38(5), 365-379. old.

- JÓZSA, K. – NAGY, J. – VIDÁKOVICH, T. – FAZEKASNÉ, F., M. (2016): Diagnosztikus fejlődésvizsgáló rendszer 4-8 évesek számára. Szeged, Mozaik Kiadó.
- JÓZSA, K. – ZENTAI, G. (2007): Óvodások kritériumorientált fejlesztése DIFER Program-csomaggal. Kompetencia alapú kritériumorientált pedagógia. Mozaik Kiadó, Szeged. 299–311. old.
- JÓZSA, K. – ZENTAI, G. (2014): Az óvodáskori elsajátítási motiváció hatása a DIFER készségek fejlődésére. XIV. Országos Neveléstudományi Konferencia: Oktatás és nevelés – gyakorlat és tudomány, Tartalmi összefoglalók. Debreceni Egyetem, Neveléstudományi Intézet, Debrecen. 253.
- K. NAGY, E. – RÉVÉSZ, L. (2019): Differenciált fejlesztés heterogén tanulócsoportokban. <https://n9.cl/s7veb> (utolsó letöltés: 2024.11.02.)
- KERTESI, G. – KÉZDI, G. (2009): A hátrányos helyzetű gyerekek iskolai teljesítménye: A családi háttér hatása. Közgazdasági Szemle, 56 (7-8), 617-634. old.
- KING, S. (2020): Using preschool to close the socioeconomic math achievement gap. Senior Honors Theses. 965. https://www.researchgate.net/profile/Monika-Fucsko/publication/351172726_A_felzarkoztatas_modszertana/links/620ccfe67c8b166ad07f6ccb/A-felzarkoztatas-modszertana.pdf (utoljára letöltve: 2024.11.02.)
- KISS, T. (2016): Mozgásfejlesztés az óvodában. Szeged, Mozaik Kiadó.
- KISS, T. (2019): Multidiszciplináris együttműködés az óvodai felzárkóztatásban. Győr, Széchenyi István Egyetemi Kiadó.
- KOLTAI, D. (2012): A finomtmotorikus képességek szerepe az iskolai sikerességben. Budapest, OFI
- KÓSA, K. – VARGA, J. (2014): A hátrányos helyzetű gyermekek egészségi állapotának vizsgálata: A szociális helyzet hatása az egészségre. Orvosi Hetilap, 155(1), 28-34. old.
- KOVÁCS, L. (2009): Cigány gyerekek – óvoda – család. Megismerés és elfogadás. Budapest, Nyitott Könyvműhely. 112-139. old.
- KOVÁCSNÉ, B., É. (2009): Játék és tanulás az óvodában. <https://n9.cl/8l22d> (utolsó letöltés: 2024.11.02.)
- KSH: Szegénységi arányok (2021) <https://www.ksh.hu/sdg/1-5-sdg-1.html> (utolsó letöltés: 2024.11.02.)
- LISKÓ, I. (2002): A hátrányos helyzetű tanulók oktatásának minősége. Új Pedagógiai Szemle. 2022/2. <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-pedagogiai-szemle/a-hatranyos-helyzetu-tanulok-oktatasanak-minosege> (utolsó letöltés: 2024.11.02.)

- LISKÓ, I. (2008): A munkaerőpiac változásai és hatásai a gyermekek helyzetére. Módszertani Közlemények, 3(2), 15-27. old.
- Magyarország Alaptörvénye <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100425.atv> (utoljára letöltve)
- NAGY, E. (2020): Mesék az óvodában - A Mesés Fejlesztés Program hatásai a gyermekek fejlődésére. Óvodapedagógiai Szemle. 12(1), 75-90. old.
- NAGY, J. (2004): A Difer programcsomag fejlesztési útmutatója. Budapest, OFI
- PÁLA, K. (2009): Kompetencia alapú oktatási programcsomagok fejlesztése Magyarországon. <https://n9.cl/779aq> (utolsó letöltés: 2024.11.02.)
- PIK, K. (2001): A cigány gyerekek és az óvoda esete – II. Esély, 2001(1), 47-69. old PIK.CHP:Corel VENTURA (utolsó letöltés: 2024.11.02.)
- RADÓ, P. (2010): Az esélyegyenlőség megteremtése az óvodában. Budapest, Oktatókutató és Fejlesztő Intézet.
- RANSCHBURG, J. (2012): Félelem, harag, agresszió. Budapest, Saxum Kiadó Kft.
- RATH, T. (2006): Effective strategies for engaging parents in early childhood education. National Association for the Education of Young Children. <https://digitalcommons.library.umaine.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1017&context=mepri> (utolsó letöltés: 2024.11.02.)
- SÁGI, J. (2015): A kulturális tőke és az iskolai teljesítmény kapcsolata: A magyar közoktatás tükrében. Debreceni Egyetem, Szakmai Képzés és Nevelés, 57-68. old.
- SKINNER, B., F. (1953): Science and human behavior. Free Press. <https://www.bfskinner.org/newtestsite/wp-content/uploads/2014/02/ScienceHumanBehavior.pdf> (utolsó letöltés: 2024.11.02.)
- TOMLINSON, C. A. (2001): How to differentiate instruction in mixed-ability classrooms. ASCD. <https://rutamaestra.santillana.com.co/wp-content/uploads/2020/01/Classrooms-2nd-Edition-By-Carol-Ann-Tomlinson.pdf> (utolsó letöltés: 2024.11.02.)
- TOMLINSON, C. A. (2014): The differentiated classroom: Responding to Needs of All Learners. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- TOMPA, I. (2011): A hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatásának pedagógiai lehetőségei az óvodai nevelésben. Neveléstudományi Folyóirat, 1(2), 25-38. old.
- TÖRÖK, B. (2019): Pedagógiai módszerek fejlesztése az Aranyhíd Program keretében. Neveléstudományi Közlemények. 8(3), 120-135.old.

- VÁSÁRY, T. (2012): Gyermekpszichológia az óvodában és az iskolában. Budapest, Akadémiai Kiadó
- VASSNÉ, F. E. (2023) Erőszak a családban. Család-Pszichológia. Kery Publishing. 80-111. old.
- VYGOTSKY, L. S. (1978): Mind in society: The development of higher psychological processes. Harvard University Press. <https://home.fau.edu/musgrove/web/vygotsky1978.pdf> (utolsó letöltés: 2024.11.02.)

8 Ábrajegyzék

1. ábra Téri tájékozódó képesség és mozgáskoordináció (Forrás: Saját szerkesztés - DIFER mérés alapján)	27
2. ábra Testhatárok érzékelése, egyensúlyérzék (Forrás: Saját szerkesztés - DIFER mérés alapján)	28
3. ábra Kondicionális képességek (Forrás: Saját szerkesztés - DIFER mérés alapján)	29
4. ábra Finommotorika ((Forrás: Saját szerkesztés - DIFER mérés alapján)	32
5. ábra Emlékezet (Forrás: Saját szerkesztés - DIFER mérés alapján)	37
6. ábra Figyelem (Forrás: Saját szerkesztés - DIFER mérés alapján)	39
7. ábra Érzelmek (Forrás: Saját szerkesztés - DIFER mérés alapján)	40
8. ábra Szabálytudat (Forrás: Saját szerkesztés - DIFER mérés alapján)	41
9. ábra Énkép (Forrás: Saját szerkesztés - DIFER mérés alapján)	42
10. ábra Társas kapcsolatok (Forrás: Saját szerkesztés - DIFER mérés alapján)	43
11. ábra Beszédészlelés (Forrás: Saját szerkesztés - DIFER mérés alapján)	46
12. ábra Beszédértés (Forrás: Saját szerkesztés - DIFER mérés alapján)	47
13. ábra Tematikus egységek (Forrás: Saját szerkesztés - Pedagógus interjúk alapján)	49
14. ábra Háttértényezők (Forrás: Saját szerkesztés - 2024.)	52

9 Táblázatjegyzék

1. táblázat Reakcióképesség (Forrás:Saját szerkesztés - DIFER mérések alapján)	31
2. táblázat Érzékelés, észlelés (Forrás: Saját szerkesztés - DIFER mérés alapján).....	34
3. táblázat Képzelet (Forrás: Saját szerkesztés - DIFER mérés alapján)	36
4. táblázat Kommunikációs képességek (Forrás: Saját szerkesztés - DIFER mérés alapján) ..	45

10 Mellékletek

10.1 Hallgatói nyilatkozat – 1. számú melléklet

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréseiről és eredetiségéről

A hallgató neve: Szabó-Ignác Ramóna
A Hallgató Neptun kódja: XKSKCA
A dolgozat címe: A hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatása az óvodában
A megjelenés éve: 2024.
A konzulens intézetének neve: Neveléstudományi Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Gyógypedagógiai Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

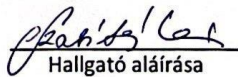
A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: 2024. év november hó 03. nap


Hallgató aláírása

10.2 Konzulensi nyilatkozat – 2. számú melléklet

NYILATKOZAT

Szabó-Ignác Ramóna (hallgató Neptun azonosítója: XKSKCA) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom¹.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*2}

Kelt: Kaposvár, 2024. november 04.


belső konzulens

¹ A megfelelő aláhúzendő.

² A megfelelő aláhúzendő.

10.3 Intézményi Hozzájárulási Nyilatkozat – 3. számú melléklet

ERKEZETT

2024 OKT 29

275-4/2024

INTÉZMÉNYI HOZZÁJÁRULÁSI NYILATKOZAT

A nyilatkozat célja annak igazolása, hogy a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem - Neveléstudományi Intézet - LEVELEZŐ tagozatos, IV. évfolyamos, GYÓGYPEDAGÓGIA szakos hallgatója, „A hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatása óvodás korban” c. szakdolgozatához egyéb szabályozás nélkül, korlátlanul felhasználhatja a Nagykanizsa Központi Óvoda Miklósfai Tagóvodájában készített mérési eredményeit. Az elkészült értékeléseken feltüntetheti az azt készítő gyermekek nemét, életkorát, valamint a szociális státuszát.

A hallgató neve, Neptun kódja: SZABÓ-IGNÁCZ RAMÓNA, XKSKCA

Szakmai gyakorlatot biztosító intézmény: Nagykanizsa Központi Óvoda Miklósfai Tagóvodája

8800 Nagykanizsa, Gárdonyi G. u. 10.; OM: 037336

Nyilatkozat

Alulírott Nagykanizsa Központi Óvoda intézmény által képviseltre jogosult **Dr. Némethné Kovács Edit** (igazgató neve) – hozzájárulok ahhoz, hogy **SZABÓ-IGNÁCZ RAMÓNA** (hallgató neve), a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Neveléstudományi Intézet, GYÓGYPEDAGÓGIA szak, IV. évfolyamos, LEVELEZŐ tagozatos hallgatója az általam vezetett intézményben, a gyermekekkel készített felméréseket, valamint értékeléseket, a fenti kritériumok mellett felhasználja.

..... 2024. év hó nap

.....
aláírás, bélyegző
(intézmény)

10.4 Pedagógus interjú – 4. számú melléklet

Kedves Pedagógus Kollegák!

Ezúton szeretnék megkérni benneteket, hogy segítsétek a szakdolgozatom elkészültét, melynek központi témája a hátrányos helyzetű gyermekek óvodai felzárkóztatása. Ez egy olyan terület, amely napjainkban különösen nagy figyelmet igényel, és a ti tapasztalataitok, véleményetek rendkívül értékes számomra a kutatásom során. Kérlek szánjatok egy kis időt a következő kérdéseim megválaszolására, ezzel is hozzájárulva a téma mélyebb megértéséhez és a későbbi gyakorlati alkalmazhatóságához!

Előre is köszönöm a közreműködésedet!

Általános kérdések:

- Kérlek, mesélj a saját szakmai hátteredről és tapasztalataidról a hátrányos helyzetű gyermekekkel való munkában!
- Milyen kihívásokkal szembesülsz a hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatásában?

Pedagógiai módszerek:

- Melyek azok a pedagógiai módszerek és eszközök, amelyeket hatékonyan alkalmazol a hátrányos helyzetű gyermekek fejlesztéséhez?
- Hogyan különbözteted meg a pedagógiai megközelítéseidet a hátrányos helyzetű gyermekek esetében a más gyermekekkel való munkához képest?

Egyéni fejlesztés:

- Milyen lépéseket teszel a gyermekek egyéni fejlődési igényeinek figyelembevételére?
- Hogyan értékeled a hátrányos helyzetű gyermekek fejlődését? Milyen mérési módszereket használsz?

Szülőkkel való kapcsolat:

- Mennyire aktívan vonod be a szülőket a felzárkóztatási folyamatba? Milyen kommunikációs eszközöket használsz?
- Tapasztalataid szerint mik a szülők legnagyobb aggályai vagy elvárásai a hátrányos helyzetű gyermekek fejlesztésével kapcsolatban?

Társadalmi és közösségi hatások:

- Milyen hatással van a gyermek szociális környezete (pl. család, közösség) a felzárkóztatási folyamatokra?
- Hogyan működik együtt az intézményed más szervezetekkel (pl. szociális szolgáltatók, közösségi pontok) a hátrányos helyzetű gyermekek támogatása érdekében?

Személyes tapasztalatok:

- Meg tudnál osztani egy konkrét esetet, amikor sikerült jelentős fejlődést elérni egy hátrányos helyzetű gyermeknél? Mi volt a kulcs a sikerhez?
- Milyen jövőbeni lépéseket tartasz fontosnak a hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatásának támogatásában?

Záró kérdések:

- Milyen tanácsot adnál a kezdő pedagógusoknak a hátrányos helyzetű gyermekekkel való munkához?
- Van-e bármi, amit szeretnél még elmondani a témával kapcsolatban, ami nem merült fel eddig?

Köszönöm a válaszaidat!

11 Köszönetnyilvánítás

Szeretnék köszönetet mondani konzulensemnek, Gelencsérné Dr. Bakó Mártának, aki értékes tanácsaival és iránymutatásával segítette egyetemi tanulmányaimat négy éven keresztül, valamint támogató segítséget nyújtott jelen szakdolgozatom elkészítéséhez is.

A Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem oktatóinak és munkatársainak, akik támogatták tanulmányaimat és hozzájárultak szakmai fejlődésemhez.

Köszönettel tartozom a Szentandrassy István Egyetemi Roma Szakkollégium vezetőségének, mentor pedagógusainak és szakkollégistáinak, amiért közösségükbe fogadtak és éveken keresztül támogattak szakmai előrehaladásomban.

Külön köszönet illeti Nagykanizsa Központi Óvodát, annak vezetőségét és munkatársait a segítségükért, amelyet a kutatásomhoz és gyakorlati tapasztalataim bővítéséhez nyújtottak.

Köszönöm azoknak a gyógypedagógus és óvodapedagógus kollégáknak, valamint szociális szakembereknek, akik megosztották velem tapasztalataikat, s ezzel is hozzájárultak szakmai fejlődésemhez, jelen szakdolgozatom elkészültéhez.

Végül, de nem utolsó sorban, hálámat szeretném kifejezni a fantasztikus családomnak, férjemnek, Gergelynek, és fiaimnak, Dávidnak, Olivérnek, Péternek, valamint igaz barátomnak, Dórinak, akik mindvégig mellettem álltak, támogattak, bíztattak és biztosították a nyugodt környezetet a munkámhoz. Nélkülük sokkal nehezebb lett volna teljesíteni ezt a hatalmas feladatot.